

RS Global

ISSN 2413-1032

WORLD SCIENCE

Multidisciplinary Scientific Edition

RS Global

WORLD SCIENCE

No 4(44)
Vol.3, April 2019

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws

Copies may be made only from legally acquired originals.

A single copy of one article per issue may be downloaded for personal use (non-commercial research or private study). Downloading or printing multiple copies is not permitted. Electronic Storage or Usage Permission of the Publisher is required to store or use electronically any material contained in this work, including any chapter or part of a chapter. Permission of the Publisher is required for all other derivative works, including compilations and translations. Except as outlined above, no part of this work may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means without prior written permission of the Publisher.

Publisher –
RS Global Sp. z O.O.,

Scientific Educational Center
Warsaw, Poland

Numer KRS: 0000672864
REGON: 367026200
NIP: 5213776394

Publisher Office's address:

Dolna 17, lok. A_02
Warsaw, Poland,
00-773

Website: <https://ws-conference.com/>

E-mail: rsglobal.poland@gmail.com

Tel: +4(857) 898 55 10

The authors are fully responsible for the facts mentioned in the articles. The opinions of the authors may not always coincide with the editorial boards point of view and impose no obligations on it.

CHIEF EDITOR

Laputyn Roman PhD in transport systems, Associate Professor, Department of Transport Systems and Road Safety, National Transport University, Ukraine

EDITORIAL BOARD:

Nobanee Haitham Associate Professor of Finance, Abu Dhabi University, United Arab Emirates

Almazari Ahmad Professor in Financial Management, King Saud University-Kingdom of Saudi Arabia, Saudi Arabia

Lina Anastassova Full Professor in Marketing, Burgas Free University, Bulgaria

Mikiashvili Nino Professor in Econometrics and Macroeconomics, Ivane Javakishvili Tbilisi State University, Georgia

Alkhalwaldeh Abdullah Professor in Financial Philosophy, Hashemite University, Jordan

Mendebaev Toktamys Doctor of Technical Sciences, Professor. LLP "Scientific innovation center "Almas", Kazakhstan

Yakovenko Nataliya Professor, Doctor of Geography, Ivanovo State University, Shuya

Mazbayev Ordenbek Doctor of Geographical Sciences, Professor of Tourism, Eurasian National University named after L.N.Gumilev, Kazakhstan

Sentyabrev Nikolay Professor, Doctor of Sciences, Volgograd State Academy of Physical Education, Russia

Ustenova Gulbaram Director of Education Department of the Pharmacy, Doctor of Pharmaceutical Science, Kazakh National Medical University name of Asfendiyarov, Kazakhstan

Harlamova Julia Professor, Moscow State University of Railway Transport, Russia

Kalinina Irina Professor of Chair of Medicobiological Bases of Physical Culture and Sport, Dr. Sci.Biol., FGBOU VPO Sibirsky State University of Physical Culture and Sport, Russia

Imangazinov Sagit Director, Ph.D. Pavlodar affiliated branch "SMU of Semei city", Kazakhstan

Dukhanina Irina Professor of Finance and Investment Chair, Doctor of Sciences, Moscow State Medical Dental University by A. I. Evdokimov of the Ministry of health of the Russian Federation, Russian Federation

Orehowskyi Wadym Head of the Department of Social and Human Sciences, Economics and Law, Doctor of Historical Sciences, Chernivtsi Trade-Economic Institute Kyiv National Trade and Economic University, Ukraine

Peshcherov Georgy Professor, Moscow State Regional University, Russia

Mustafin Muafik Professor, Doctor of Veterinary Science, Kostanay State University named after A. Baitursynov

Ovsyanik Olga Professor, Doctor of Psychological Science, Moscow State Regional University, Russian Federation

Suprun Elina Professor, Doctor of Medicine, National University of Pharmacy, Ukraine

Kuzmenkov Sergey Professor at the Department of Physics and Didactics of Physics, Candidate of Physico-mathematical Sciences, Doctor of Pedagogic Sciences, Kherson State University

Safarov Mahmatali Doctor Technical Science, Professor Academician Academia Science Republic of Tajikistan, National Studies University "Moscow Power Institute" in Dushanbe

Omarova Vera Professor, Ph.D., Pavlodar State Pedagogical Institute, Kazakhstan

Koziar Mykola Head of the Department, Doctor of Pedagogical Sciences, National University of Water Management and Nature Resources Use, Ukraine

Tatarintseva Nina Professor, Southern Federal University, Russia

Sidorovich Marina Candidate of Biological Sciences, Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor, Kherson State University

Polyakova Victoria Candidate of Pedagogical Sciences, Vladimir Regional Institute for Educational Development Name L. I. Novikova, Russia

Issakova Sabira Professor, Doctor of Philology, The Aktyubinsk regional state university of K. Zhubanov, Kazakhstan

Kolesnikova Galina Professor, Taganrog Institute of Management and Economics, Russia

Utebaliyeva Gulnara Doctor of Philological Science, Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan

Uzilevsky Gennady Dr. of Science, Ph.D., Russian Academy of National Economy under the President of the Russian Federation, Russian Federation

Krokhmal Nataliia Professor, Ph.D. in Philosophy, National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine

Chorny Oleksii D.Sc. (Eng.), Professor, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

Pilipenko Oleg Head of Machine Design Fundamentals Department, Doctor of Technical Sciences, Chernigiv National Technological University, Ukraine

Nyyazbekova Kulanda Candidate of pedagogical sciences, Kazakhstan

Cheshmedzhieva Margarita Doctor of Law, South-West University "Neofit Rilski", Bulgaria

Svetlana Peneva MD, dental prosthetics, Medical University - Varna, Bulgaria

Rossikhin Vasiliy Full dr., Doctor of Legal Sciences, National Law University named after Yaroslav the Wise, Ukraine

Pikhtirova Alina PhD in Veterinary science, Sumy national agrarian university, Ukraine

Temirbekova Sulukhan Dr. Sc. of Biology, Professor, Federal State Scientific Institution All-Russia Selection-Technological Institute of Horticulture and Nursery, Russian Federation

Tsybaliuk Vitalii Professor, Doctor of Medicine, The State Institution Romodanov Neurosurgery Institute National Academy of Medical Sciences of Ukraine

CONTENTS

PEDAGOGY

- Anastasiia Varenychenko*
PREPARING FUTURE TEACHERS FOR FOSTERING A HUMAN ATTITUDE OF
PRIMARY SCHOOL CHILDREN TOWARDS LIVING NATURE..... 4
- Адамова Л. К., Нектегаева Н. К.*
ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО
ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ..... 9
- Голуб Н. П., Голуб В. М.*
ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ..... 12
- Ермакова Светлана Станиславовна, Иванова Оксана Станиславовна*
ЭЛИТАРНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ В
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ..... 19
- Морін О. Л.*
ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ОКРУГУ..... 26

PSYCHOLOGY

- Кусаметова Г. К., Есенова Д. Н.*
МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ОРГАНИЗАТОРСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ..... 31

ART

- Ірина Смірнова*
ФОРМУВАННЯ СТИЛІСТИКИ АРТИСТИЗМУ У САМОДІЯЛЬНОМУ
ОРКЕСТРОВОМУ ВИКОНАВСТВІ УКРАЇНИ..... 34

LEGAL AND POLITICAL SCIENCE

- Henri Kuprashvili*
SHEVARDNADZE'S GEOSTRATEGIC CARAMBOLA..... 38
- Manvelidze I., Tebidze M.*
ELECTRONIC MUNICIPALITY AS THE SELF-GOVERNMENT REFORMATION
ELEMENT..... 46

PEDAGOGY

PREPARING FUTURE TEACHERS FOR FOSTERING A HUMAN ATTITUDE OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN TOWARDS LIVING NATURE

Anastasiia Varenychenko,
Assistant at the Department of Elementary education,
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University
Ukraine, Melitopol,

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30042019/6477

ARTICLE INFO

Received: 18 February 2019
Accepted: 24 April 2019
Published: 30 April 2019

KEYWORDS

Teacher training,
environmental education,
ethical education,
living objects,
subjective attitude development,
humane attitude.

ABSTRACT

The article deals with the necessity of teacher training in order to foster a humane attitude of primary school children towards living nature. In addition, the methods of subjective attitude development to living objects have been singled out. Among them are explanations of animal (plant) responses, visualization, dramatization, environmental identification, environmental empathy, environmental reflection. In our survey, we differentiate between the following components of students towards the environment: cognitive and process, emotional and value, motivational, practical and action ones. These components have also been experimentally checked. The goal of my research is to develop the methodological tips and suggestions for future teachers related to environmental education and conservation.

Citation: Anastasiia Varenychenko. (2019) Preparing Future Teachers for Fostering a Human Attitude of Primary School Children Towards Living Nature. *World Science*. 4(44), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/30042019/6477

Copyright: © 2019 **Anastasiia Varenychenko**. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Introduction. In the modern world, the global ecological crisis, which is the result of the world outlook, consciousness and the morals of people, continues to threaten not only our environment, but also our very existence. Most people know the natural world is facing great challenges and degradation. Without a doubt, mankind must address the issue of sustainability and develop responsible attitude towards nature in future generations.

Without reservation, Ukraine remains fully committed to the implementation of sustainable development. The general goal of our educational system is to develop a scientifically and environmentally literate citizenry. Such environmental education must start in primary school. Unfortunately, the implementation of such innovations is hindered by insufficient development of environmental education in terms of theory and practice, the lack of effective educational approaches and the limited educational potential of the school lesson [1].

However, extracurricular activities are the optimal way for students to take an active role in the care and preservation of our environment by means of innovative methods and techniques. Additionally, it helps them to be responsible for their environment.

The topicality of our research is determined by the social demand in human behavior models in relation to nature. The goal of the study is to identify the pedagogical conditions for the effectiveness of the environmental and ethical education. Also, such approaches can be used to develop the methodological training for the teachers and will eventually improve the humane attitude of primary school children to living nature in extracurricular natural science activities [2, 3].

On a theoretical basis, methodological support was provided for the adjustment of primary school education, and thus it will lead to harmonious interaction with wildlife. Specifically, this study examines the nature of primary student humane qualities in interaction with the nature as well as the methodical approaches. Since a methodical complex has been developed and tested, our study has a practical significance. Moreover, it advises on fostering of environmental and ethical relations with wildlife. It also includes methodical workings of the game-trip and environmental actions, which are intended to train teachers for organizing and conducting extra-curricular activities.

Research results. Current literature suggests that such problems have been investigated by many post-soviet researchers. The prerequisites for the formation of a humane attitude of man to nature, the basis of which was considered their harmonious coexistence, were investigated by A. Zakhlebny, I. Zverev, M. Kiselev, V. Chrischenko, L. Saliyev, A. Sidel'kovskii, I. Suravehina, V. Chervonetsky. We also studied some aspects and approaches to the solution of the identified problem. P. Burdeiny, M. Dudenko, S. Sovgira investigated the local lore approach. I. Pavlenko, G. Tarasenko, S. Zhupanin, L. Pechko, O. Prushkovskaya, N. Gorobets dealt with the aesthetic approach. O. Kolonkova, G. Marochko, V. Marshitska, Z. Plokhii, N. Yarysheva studied emotional value. T. Baibara, N. Bibik, O. Bida, K. Guz, V. Ilchenko, A. Stepanyuk, L. Shapoval worked on cognitive aspects of formation of ecological consciousness. I. Zharkova, N. Zhuk, A. Kryukova, N. Lysenko, G. Pustovit, N. Pustovit, V. Melash [4, 5], S. Sovgira, Miller G. T. [7], Thorpe A. [9], Nolet V. [10] developed the praxiological aspects of the humane attitude of students to the environment.

If our students are brought up in the spirit of respect toward other living beings, they might then develop the qualities to protect the rights of animals and plants, regardless of human benefits.

Certainly, primary school teachers must be concerned with developing among students the ability to be responsible for their actions, foster an ecocentric perspective, impose moral values regarding nature and acquire the practical skills needed to preserve our environment.

Such human qualities as mercy, compassion, sensitivity, kindness, goodwill, caring, charity, etc. are the keys in developing a human attitude and closely linked with the students' senses, especially at the elementary school level.

However, this might not be achieved unless subjective attitude to nature is taught through the integration of special teaching techniques and methods.

In order to raise children's human qualities in relation to nature (mercy, compassion, sensitivity, kindness, goodwill, caring, charity, etc.), the elementary school teacher should plan educational work, passing through the following stages 1) mercy; 2) positive attitude towards "bad" beings; 3) the feeling of kinship of man and nature; 4) aesthetic and spiritual perception of objects and phenomena of nature; 5) respect for any form of life; 6) humane and environmentally sound behavior; 7) prevention of cases of violence, cruelty, insensitivity to wildlife [7].

It is desirable to focus the attention of the students on the feelings in general and feelings of another living being in particular by applying new approaches. Such approaches are connected with the subjective attitude to nature objects.

1) Clarification of animal and plant responses to attention, care, indifference, cruelty, love, etc. It involves student observation. Undoubtedly, it helps children learn about how pets and their owner interact as well as plants absorb water and react to their feeding.

Students discuss the causes of aggressive behavior of homeless animals. Some videos of animal battles, training process, etc. can be demonstrated for the purpose to advice the children what they can do good (pleasant) for wildlife and what actions can harm it.

2) Visualization. Children try to imagine themselves in the place of a defenseless hungry sparrow, trampled plant, moose, which found a forest feeder with hay in winter. This will make the students understand how to rescue the living nature and how we can protect it.

3) Dramatization. You try to picture yourself as if you were a beautiful flower and make an effort to express your attitude. For example, admiring and breaking down the soil around.

4) Environmental identification. In this approach you imagine yourself to be a tree on a tourist harbor. Then you find yourself (modeling of own feelings) in a situation of regular clogging, trampling, bending, burning out of foci, etc.

5) Environmental empathy. Ask students the questions: "How would birds feel now, if children had played with their eggs?", "What are the feelings of the roses after weeding them?" Empathy can be evoked if students can associate themselves with living things.

6) Environmental reflection. Students discuss the situation where the schoolboy brought down chestnuts with the help of a stick from a tree. And then they answer the question: "What does the tree think about him now?" This helps the students to understand how his actions can be perceived by living things with which they interact.

At the theoretical stage of our study, we found that the complex psychological structure of a humane attitude to nature should pass the following stages:

I emotional and value stage implies the internal preparation of a humane act.

II intellectual stage means external preparation of a humane act.

III behavioral and action stage shows the actual implementation.

We have found that effective pedagogical teaching tools for extra-curriculum education for younger students in order to foster goodwill in the environment are natural admiration lessons, excursions, creative hours, game-travels, organization of charity work and environmental actions. Additionally, the integrative nature of such teaching tools allow us to use sensual and emotional, artistic and creative, cognitive and analytical, active and practical ways of influencing the students' personality. In this setting, nature itself, its aesthetic, ethical, recreational, resource, recreation ground potential play a leading role as an educational factor.

The goal of my research is to develop the methodological tips for teachers concerning environmental and ethical relations of students to wildlife, in which we identified the main directions of educational work, such as: the formation of mercy, sympathy for nature; a change of the biased attitude of individuals towards plants and animals on their positive perception; the emergence of a sense of genetic unity, the merger with nature, the development of aesthetic perception of the world, the inculcation of respect, respect for any form of life; engagement in environmentally friendly, nature-loving behavior and actions; prevention of cases of cruelty and insensitivity to representatives of wildlife. We provided teachers with recommendations for the planning of appropriate pedagogical actions, the use of effective forms, methods and techniques for achieving the goal and outcome of the educational process. Consequently, it will support the cultivation of humanity of students in relation to living nature.

During the study, some extracurricular educational materials of environmental and ethical content have been developed and tested. Among them are the game plans "Road to the improvement of our little brothers", "Best help less than great sympathy", environmental actions "Planting trees will save lives", "We are in life", "Guardian nature". In the methodological training of the teacher, the balanced inclusion of accessible and interesting new methods and techniques of cognition have been introduced for primary school students. Among them are collective discussion of problems, exchange of impressions and experience of virtue in nature, didactic games, psychological exercises, quizzes, video and photo presentations, use of musical pieces, poems, fairy tales, folk wisdom, the filling of personal treasures of nature-loving affairs, collective discussion of problems. The goal of integrated classes was aimed at the enrichment of emotional and value-added education; development of environmental awareness and nature conservation skills; correction of emotional and value systems on interaction with nature; stimulating humanitarian needs and ethical motives; setting up and bringing to nature conservation and charitable actions as well as acts of care. The involvement of students to admire nature, appreciation and care for pets, concern about birds and ants, native land planting, reasonable consumption of natural resources, that is, caring interaction with the environment have been included into the methodological training of the teachers [10].

We carried out the experiment to prove the efficiency of extracurricular educational measures of environmental and ethical content for primary school children in terms of humane qualities when they are interacting with nature.

For this purpose, we have determined cognitive and analytical, emotional and value, demand and motivational as well as practical and activity components. We can observe these components and trace their change in the process of interaction of students and living things during their extracurricular activities.

The criterion for the knowledge and analysis component of a humane attitude to nature is the volume, quality, awareness and durability of environmental and ethical knowledge about nature, the ability to understand and assess the ecologically dangerous situation, the fostering of cognitive skills and actions during the nature protection activity.

The level of emotional and value component is associated with the student's ability to perceive nature as the value, brightness and character of the emotional manifestation of his feelings; the consistency of his experiences with ethical and environmental knowledge and actions.

The need and motivational component characterizes the willingness to communicate with nature and the presence of ethical and spiritual motives for conservation [11].

The landmark for assessing the practical activity component of a humane attitude to nature is the desire of the primary school students to provide assistance to living things, the presence of specific environmental conservation skills, the manifestation of initiative and creativity in goodness for nature.

We differentiate between the four components of a humane attitude toward nature in the 3rd grade students:

- I – negative and indifferent (low)
- II – pragmatic and interested (average),
- III – positive and interested (sufficient),
- IV - humane and caring (high).

At the constational stage of the study, only 6.9% of students identified a humane and caring type of attitude towards nature, 19.4% were positively interested, 43.1% were pragmatically interested, 31.9% showed indifference. In other words, the primary school is characterized by the average and low level of a humane attitude towards nature. In general, anthropocentric worldview and actions are dominated in primary school.

At the formative stage of the experiment, we gradually implemented the program of educational actions announced in our "Methodological suggestions on the fostering of environmental and ethical relations of primary school students with wildlife" for the development of children's positive attitude and mercy to all living beings, a sense of unity, merge with nature; involving them in the aesthetically and spiritually perception of the surrounding world; implanting the need and willingness to carry out humane and ecologically appropriate actions. Our system of extracurricular activities has been implemented into practice. Children were selected for interesting and accessible activities for correction of their emotional and value conditioning, stimulation of their spiritual needs and ethical motives during their activity in nature, the development of environmental abstraction and nature conservation skills, their engagement into ecological labor cases, charitable acts and acts of concern. In particular, the children were taught to admire and revere the nature, appreciate and care for pets, worry about birds and ants, plant greenery on their native land, use wisely our natural resources, etc.

At the control stage of our study, we found out the impact of the extra-curricular activities on a student's humane attitude toward nature. The results were obtained when students completed the task.

At the control stage the students' responses showed that there are some significant changes in their attitude to nature. Thus, the number of 3rd grade students with a pragmatic and interested attitude toward nature was 29.3%, but with a negative and indifferent declined to 15.3%. The percentage of children with a positive and interested attitude toward nature has grown to 37.5, with a humane and caring one has risen up to 18.1%. In our opinion, this positive tendency indicates the effectiveness of our educational materials.

The dynamics of a student's humane attitude toward nature in the 3rd grade after implementing extracurricular educational activities of environmental and ethical content are clearly represented in Fig. 1

It is clear that the group of primary students with a high and sufficient level of humanistic attitude toward nature grew by 29.3% (11.2% and 18.1% respectively), whereas the number of students with the pragmatic and interested, negative and indifferent attitudes decreased (by 12.5% and 16.6% respectively).

As a result, it has been experimentally confirmed the efficiency of this approach.

Conclusions. Finally, the results of the study can bring some light to teaching humane qualities of primary school students. It has been testified the effectiveness of our methodical materials when the students interact with nature during their extracurricular time.

All these teaching strategies play a significant role in helping students to develop the above mentioned features and can be recommended to teachers of primary classes. Employing a variety of teaching strategies and techniques is the essential for successful teaching in primary school and should be used while training future teachers for extra-curriculum environmental natural science activities.

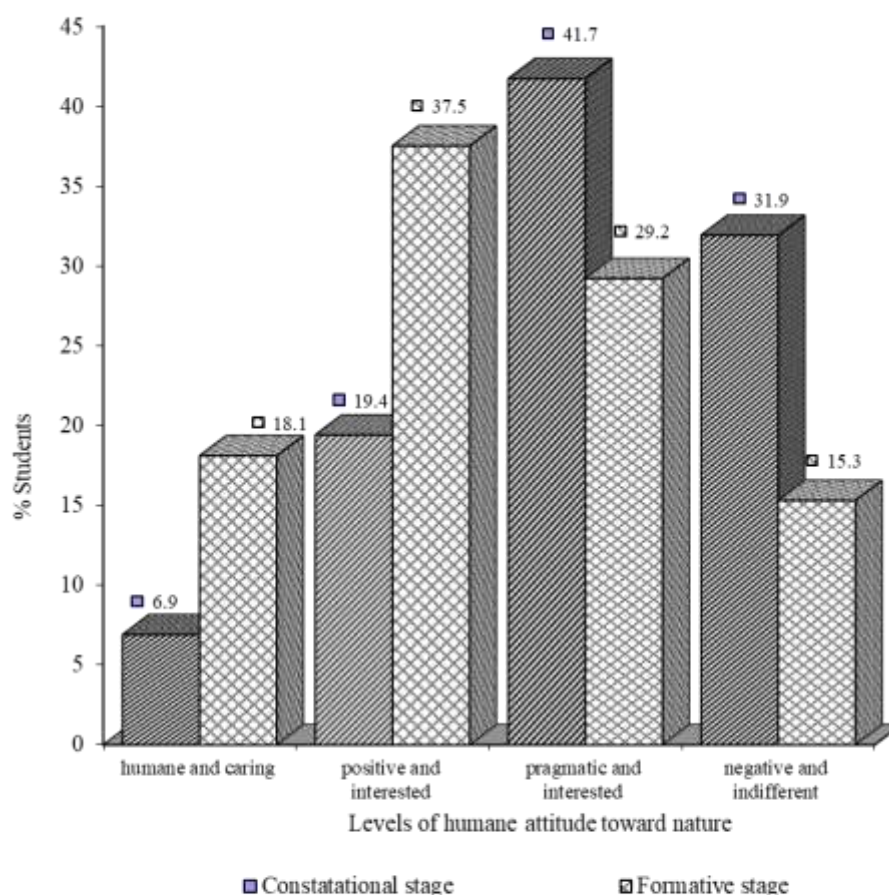

Fig. 1 provides the graphic representation of different changes in student's humane attitude towards nature.

REFERENCES

1. Бойчук Ю. Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя: теоретико-методичні основи формування : монографія / Ю. Д. Бойчук. — Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. — 357 с.
2. Крамаренко А.М. Динаміка рівнів сформованості екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи / А. М. Крамаренко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук, праць / [редкол. : Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. — Запоріжжя : КПУ, 2014. — Вип. 34 (86). — С. 198-207.
3. Маршицька В. Виховання ціннісного ставлення до природи / В. Маршицька // Початкова школа. — 2012. — № 2. — С. 26-34.
4. Мелаш В. Д. Концептуальні підходи екологізації культурно-освітнього простору майбутніх педагогів / В. Д. Мелаш, А. Б. Варениченко // Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / ред. кол. : Побірченко Н. С. та ін. — Умань: ФОП Жовтий О.О., 2014. — вип. 10. — Ч. 1. — С. 83–88.
5. Мелаш В. Д. Формування ціннісного ставлення молоді до природи як гарант сталого розвитку суспільства / В. Д. Мелаш, О. В. Гнатів // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. — Мелітополь : МДПУ. — 2013. — № 1 (10). — С. 17. — (Серія «Педагогіка»).
6. Miller G. T. Living in the Environment / G. T. Miller, S. Spoolman. — Boston, Massachusetts: Cengage, 2012. — 784 p.
7. Совгіра С.В. Екологічний світогляд майбутніх учителів: методологія, концепція, методика формування : монографія / Совгіра С. В. — Умань : Видавець «Сочінський», 2012. — 403 с.
8. Thorpe A. The Designer's Atlas of Sustainability: Charting the Conceptual Landscape through Economy, Ecology, and Culture / A. Thorpe. — 2nd edition. — Washington D.C.: Island Press, 2007. — 240 p.
9. Nolet V. Preparing Sustainability-Literate Teachers / V. Nolet // Teachers College Record. — 2009. — Vol. 111, № 2. — 34 p.
10. Пруцакова О.Л. До проблеми формування екологічної компетентності школярів / О.Л. Пруцакова // Вісник Черкаського університету. — Випуск 162. — 2010. — С.135-136.
11. Пустовіт Н.А. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. посіб. / Н.А. Пустовіт, О.Л. Пруцакова, Л.Д. Руденко, О.О. Колоньова. — К. : Педагогічна думка. — 2008. — 64 с.

ОРГАНИЗАЦИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

к.п.н., доцент, *Адамова Л. К.*, ФГБОУ ВО ЧГИФКиС
Нектегаева Н. К., ФГБОУ ВО ЧГИФКиС,
Чурапча, Россия

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30042019/6478

ARTICLE INFO

Received: 09 February 2019

Accepted: 16 April 2019

Published: 30 April 2019

KEYWORDS

ecological culture, ecological education, formation of bases of ecological culture, senior preschool age, informative and research activity, work with parents, children's experimentation, nature management, love to nature, careful attitude

ABSTRACT

Environmental education is one of the urgent problems of our time. Educational and research activities contribute to the formation of environmental culture of children, the formation of a holistic picture of the world preschooler and the foundations of cultural knowledge of the world around them.

Citation: Adamova L. K., Nektegaeva N. K. (2019) Organization of Research Activity of the Senior Preschool Children to Increase of Ecological Culture. *World Science*. 4(44), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/30042019/6478

Copyright: © 2019 Adamova L. K., Nektegaeva N. K. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Актуальность исследования. Одной из наиболее актуальных проблем современности является проблема экологизации сознания населения, становления у каждого человека, независимо от его возраста, социального статуса и образования, привычки экологически грамотного взаимодействия с миром природы. Это связано с теми коренными изменениями окружающей среды, которые произошли в последние годы в результате неразумного, нерационального воздействия на природу со стороны человечества. И первые основы экологической культуры должны закладываться в дошкольном возрасте, так как в этот период закладывается фундамент осознанного отношения к окружающей действительности, накапливаются яркие эмоциональные впечатления, которые надолго (а порой на всю жизнь) остаются в памяти человека.

В настоящее время появился ряд исследований в области экологического образования детей дошкольного возраста (В.П. Арсентьева, Н.Н. Вересов, О.А. Воронкевич, А.И. Иванова, Т.А. Маркова, М.Ю. Попова и др.), в которых рассматриваются отдельные аспекты формирования экологической культуры.

Цель исследования. Определение содержания, методов форм организации исследовательской деятельности в формировании основ экологической культуры у детей старшего дошкольного возраста.

Задачи исследования: анализировать состояния проблемы формирования основ экологической культуры у детей дошкольного возраста; изучить психолого-педагогическую литературу по формированию основ экологической культуры детей старшего дошкольного возраста; выявить механизмы исследовательской деятельности по формированию основ

экологической культуры у детей старшего дошкольного возраста; разработать перспективный план по экологической культуре с учетом возрастных особенностей детей.

Организация исследования. Исследовательская деятельность у старших дошкольников развивает высшие психические функции (внимание, восприятие, память, мышление), воображение, речь, способы умственной деятельности (умение сравнивать, анализировать, обобщать). Стимулирует развитие любознательности, формирует умения видеть проблемы, задавать вопросы, выдвигать гипотезы, давать определение понятиям, классифицировать; наблюдать, структурировать полученный материал, делать выводы и умозаключения, доказывать и защищать свои идеи. Чтобы помочь ребенку выработать и развить те способности, которые позволили бы ему реализовать себя, самовыразиться в его деятельности организовали предметно-развивающее пространство по всему детскому саду, где дети по своему желанию свободно перемещаются и находят понравившийся вид деятельности в образовательных пространствах. В «Центре развития ребенка - детском саду «Кэскил» села Чурапча созданы центры самореализации по интересам отдельно как для девочек – «Симэх», так и для мальчиков – «Ыллык» так, чтобы каждый ребенок имел возможность свободно заниматься любимым делом, с любимым воспитателем, с близкими друзьями, для каждого нет запретных мест, игрушек. Так образовался центр самовыражения эйгэ «Силис», который включает в себя мини-лабораторию или уголок экспериментирования, календарь природы. Организуется труд детей с природным материалом: уход за растениями, животными и обитателями аквариума. Проводится совместная детско-взрослая деятельность: рисунки, аппликации, поделки из бросового и природного материала и т.д. Составлена картотека и предметы для атрибутики лабораторно - исследовательских игр. Разработан перспективный план по формированию основ экологической культуры у детей старшего дошкольного возраста.

Реализацию поставленных перед собой задач мы запланировали осуществлять во время проведения непосредственно организованной образовательной деятельности по познанию, в интеграции с другими видами детской деятельности (наблюдениями и трудом на прогулке, чтением, дидактической игрой), во время проведения «часа самостоятельности», проводимой 1 раз в неделю в свободное время, на лабораторных работах, проводимых детьми в свободной деятельности в пространственной среде группы (работа с магнитами, вертушками, игры с шарами, мыльными пузырями и так далее), во время проведения плановых долгосрочных экспериментов (это наблюдения за развитием растений, выращивание кристаллов и др.).

Для диагностики уровня сформированности основ экологической культуры мы использовали диагностические карты и материалы из программы «Добро пожаловать в экологию» О.А. Воронкевич [1, 2].

Вся диагностика проводится индивидуально с каждым ребёнком. Для получения дополнительной информации так же осуществляется наблюдение за детьми в различных видах деятельности: игровой, трудовой, образовательной. Изучаются творческие работы детей – рисунки, поделки. Проводятся беседы с воспитателями групп и родителями воспитанников.

Диагностику экологических представлений дошкольников необходимо проводить с учетом их возрастных особенностей по трем направлениям: формирование экологических знаний; экологически правильное отношение к природным явлениям и объектам; трудовые навыки и умения по уходу за живыми объектами. В каждом разделе детям предлагается комплекс контрольных заданий.

Анализ каждого выполненного ребенком диагностического задания проводится в соответствии с баллами (по 3-х балльной шкале), характеристика которых составлена на основе рекомендаций О.А.Воронкевич.

Опыт работы показал, что у детей произошли значительные позитивные изменения по всем показателям, что доказывают результаты мониторинга 2018 г. высокий уровень - 31%, 2019 - 77%. Отмечено расширение и углубление интереса к животному и растительному миру. У детей проявилось желание позитивно взаимодействовать с живыми существами, учитывая их типичные особенности, самостоятельное взаимодействие с животными и растениями приобрело гуманный характер.

В экологическом просвещении родителей большое внимание уделяется анкетированию родителей, которое показывает, что зачастую родители не знают, что рассказать ребенку о том или ином природном объекте, в какую подвижную или познавательную игру поиграть с

малышом, каким экспериментированием заняться. Родителям предлагается познавательная литература, буклеты с опытно-экспериментальной деятельностью, в которых содержатся описание опытов, которые взрослые могут проводить совместно с детьми в домашних условиях. Также работа с родителями проводится в форме родительских собраний, проектной деятельности; организации различных мероприятий с участием родителей (участие в акциях, создание плакатов, газет); ознакомление родителей с результатами обучения детей (открытые занятия, различные общие мероприятия, информация в уголках для родителей).

Результаты итогового анкетирования родителей показывают, что большинство родителей стали чаще бывать с детьми на природе - 72%; у 79% родителей сформированы представления о том, как воспитывать ребенка в гармонии с природой; 93%- уверены в том, что их ребенок получает знания об окружающем мире в детском саду.

По результатам диагностики детей, контрольного мониторинга и итогового анкетирования родителей можно сделать следующий вывод: широкое внедрение познавательно-исследовательской деятельности в воспитательно-образовательный процесс повышает уровень сформированности экологических представлений детей дошкольного возраста.

ЛИТЕРАТУРА

1. Воронкевич. О. А. Добро пожаловать в экологию! Детские экологические проекты. Методическое пособие / О.А. Воронкевич. - М.: Детство-Пресс, 2014. - 176 с.
2. Воронкевич, О.А. «Добро пожаловать в экологию» - современная технология экологического образования дошкольников / О.А. Воронкевич // Дошкольная педагогика, 2014. – № 3. – С. 23-27.
3. Воронкевич, О. А. Добро пожаловать в экологию! Старший дошкольный возраст. Наглядная информация для родителей. Часть 1 / О.А. Воронкевич. - М.: Детство-Пресс, 2011. - 638 с.
4. Залкинд Э.И. Наблюдение природы и умственное развитие ребенка // Знакомство детей с природой / Под ред. Е.И. Волковой. - М.: Просвещение, 2009.
5. Иванова А. И. Методика организации экологических наблюдений и экспериментов в детском саду: Пособие для работников дошкольных учреждений. - М.: ТЦ Сфера, 2011. - 56 с.
6. Иванова А.И. Экологические наблюдения и эксперименты в детском саду. Мир растений. - М.: Сфера, 2008. - 240 с.

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

канд. біол. наук, доц. Голуб Н. П.,
канд. біол. наук, доц. Голуб В. М.

Україна, м. Умань, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30042019/6479

ARTICLE INFO

Received: 22 February 2019

Accepted: 13 April 2019

Published: 30 April 2019

KEYWORDS

competence,
competency education,
natural competence,
competence approach,
junior schoolchildren,
inclusive education.

ABSTRACT

The article deals with the formation peculiarities of natural science competence of elementary school students. The definitions of "competency" and "competence" are specified. The literary analysis indicated a lack of study of the investigated problem in the context of educational reform. Didactic conditions for the formation of natural science competence in conditions of inclusive education are determined.

The emphasis is focused on pedagogical technologies that involve individualization, differentiation and integration of learning.

Integrated lessons contribute to the formation of substantive and interdisciplinary key competencies. In 1-2 classes the formation of natural science competence should be based on an integrated-subject basis with the predominance of game techniques. In 3-4 classes the formation of natural science competence should be based on an integrated-subject basis with the predominance of means of individualization and differentiation.

Citation: Голуб Н. П., Голуб В. М. (2019) Dydaktychni Umovy Formuvannia Pryrodoznavchoi Kompetentnosti Uchniv Pochatkovykh Klasiv v Umovakh Inkliuzyvnoho Navchannia. *World Science*. 4(44), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/30042019/6479

Copyright: © 2019 Голуб Н. П., Голуб В. М. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Постановка проблеми. Характерною тенденцією реформування сучасної освіти в Україні є спрямованість на покращення її якості, орієнтація на всебічний розвиток і підвищення рівня освіченості особистості. Важливою складовою загальної освіти кожної людини є природнича освіта. У її зміст закладена система природничих знань, яка необхідна для адекватного світосприйняття та уявлення про сучасну природничо-наукову картину світу, опанування науковим стилем мислення, усвідомлення способів діяльності і ціннісних орієнтацій, що дають змогу безпечно жити у високотехнологічному суспільстві та цивілізовано взаємодіяти з природним довкіллям.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства перед загальноосвітньою школою стоїть завдання виховати особистість, здатну до активної життєвої творчої діяльності. Така особистість зуміє правильно обрати свій шлях у житті, опираючись на власні можливості та здібності. Вона буде ставити перед собою завдання самовдосконалення, саморозвитку та самоосвіти. На сьогодні ставляться високі вимоги до професійної діяльності людини, тому конкурентоспроможність та компетентність стануть запорукою її успіху в різних сферах діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз сучасних досліджень педагогів, філософів і соціологів свідчить про економічну, соціальну та демографічну значущість проблеми формування компетентностей молодших школярів. Проблеми формування компетентностей учнів різного віку досліджували І. Д. Бех, Н. М. Бібік, А. М. Богуш, В. А. Болотов, Л. С. Ващенко, В. В. Вербицький,

Л. Г. Савлущинська, О. Я. Савченко, А. В. Хуторський, які встановили, що сформовані та закріплені у молодшому шкільному віці компетентності дозволяють особистості успішно адаптуватися у динамічному суспільстві, що особливо важливо у XXI столітті. Основні питання формування і розвитку природознавчої компетентності молодших школярів розглядали О. П. Грошовенко, О. М. Можаєва, Л. А. Присяжнюк, Н. М. Редчиць, Л. Г. Савлущинська та інші [2; 5; 7; 8]. В умовах становлення Нової української школи та інклюзивного навчання означена проблема не втрачає своєї актуальності.

Мета статті – розглянути дидактичні умови формування природознавчої компетентності в учнів молодшого шкільного віку в умовах інклюзії.

Виклад основного матеріалу. Поняття «компетентнісна освіта» виникло у США. Його основою було вивчення педагогічного досвіду передових учителів. Термін «компетентнісний підхід» запроваджений американськими вченими в 60-х роках минулого століття, а в 70-х роках він був внесений до професійних освітніх програм США та у 80-х роках – до професійних підготовчих програм Німеччини та Великобританії [10].

Свій подальший розвиток компетентнісний підхід знайшов у програмі «Визначення та відбір компетентностей: теоретичні й концептуальні засади» («DeSeCo») в рамках Федерального статистичного департаменту Швейцарії та Національного центру освітньої статистики США й Канади [9]. Ми підтримуємо думку про те, що компетентнісний підхід – спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток ключових і предметних компетентностей особистості.

У сучасних умовах роль компетенцій та компетентностей розглядають у різних контекстах:

- компетентність як засіб оновлення змісту освіти у відповідь на соціально-економічну реальність, яка швидко змінюється (Т. М. Ковальова, О. В. Овчарук, Н. Ф. Радсонова, І. Д. Фрумін);
- компетентність як узагальнена умова здатності людини ефективно діяти за межами навчальних сюжетів і навчальних ситуацій (В. А. Болотов, В. В. Сериков, Л. В. Сокань);
- компетентність як можливість перенесення здібностей в умови, які відрізняються від тих, у яких ця компетентність первинно виникла (В. В. Башев, І. Г. Єрмакова, Л. В. Сокань);
- компетентність як готовність спеціаліста включитися у певний вид діяльності (А. М. Аронов, О. В. Кугай);
- компетентність як засіб підготовки до майбутньої професійної діяльності (В. О. Калінін, В. Т. Лозовецька, А. К. Маркова, Н. В. Нагорна, Л. О. Стояніна, Г. П. Щедровицький);
- компетентність як якість особистості, її певне надбання, що ґрунтується на знаннях, досвіді, моральних засадах і проявляється у критичний момент за рахунок вміння знаходити зв'язок між ситуацією та знаннями, у прийнятті адекватних рішень нагальної проблеми (П. Ф. Драккер, М. С. Головань, С. В. Лейко, С. Є. Шишов).

Переважає більшість авторів під компетенцією розуміють певну сферу діяльності, наперед визначену систему питань, щодо яких особистість повинна володіти спеціально структурованим набором знань, умінь, навичок та власного до них ставлення, що набувається у процесі навчання [1; 2; 4].

У XXI столітті проблеми раціонального використання природних ресурсів і збереження навколишнього середовища значно загострилися та мають глобальний характер, тому вимагають від людства кардинально нових підходів до природокористування. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність конкретних змін у соціальних та економічних відносинах. Світова спільнота повинна спрямувати силу свого інтелекту на глибоке, всебічне вивчення всіх складових природного середовища, відновити порушену природну рівновагу, вибрати способи раціонального використання, збереження та примноження біоресурсів, відмовитись від споживацького ставлення до природи, переосмислити систему цінностей.

Особливості розвитку сучасного постіндустріального інформаційного суспільства зумовлюють необхідність формування базових компетентностей протягом усього активного життя людини. Ключові освітні компетентності, виконуючи міжпредметні і метапредметні функції, повинні формуватися на уроках з усіх навчальних предметів. Тому початкова школа повинна постійно розв'язувати завдання, які сприяють:

- глибокому засвоєнню молодшими школярами природничих знань;
- вільному оперуванню ними;
- застосуванню засвоєних знань у соціалізації та творчій самореалізації;
- розширенню та поглибленню свого пізнавального досвіду;
- формуванню екологічного мислення й поведінки [3].

Базисною основою подальшого успішного навчання молодших школярів в основній школі є набуття ними загальнонавчальних та цільових компетентностей діяльності. Формування ключових компетентностей реалізується в освітніх галузях і навчальних предметах. При цьому кожний предмет забезпечує реалізацію тих складових змісту ключових компетентностей, для формування яких має необхідні умови. Особливо важлива роль у формуванні багатьох компетентностей належить природничій освітній галузі, навчальний матеріал якої має інтегрований зміст.

На основі Державного стандарту розроблена програма навчального предмета «Природознавство». Зміст програми передбачає розвиток системних уявлень про цілісність природи, утвердження принципів сталого розвитку ефективної безпечної, природоохоронної поведінки в довкіллі, формування наукового мислення та культури дослідження. Принцип побудови навчальної програми забезпечує наступність і неперервність навчально-виховного процесу у початковій та середній загальноосвітній школі.

Метою природничої освітньої галузі є формування природознавчої компетентності учнів шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та природоохоронної практики.

Предметна природознавча компетентність – особистісна риса, що характеризує здатність учнів розв'язувати доступні соціально й особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов'язані з реальними об'єктами природи у сфері відносин «людина – природа» [3].

О. П. Грошовенко наголошує, що природознавча компетентність – це не тільки специфічні предметні вміння, а й конкретні, життєві навички, необхідні людині будь-якої професії та віку. До системи природознавчої компетентності автор відносить екологічну, інформаційну, аксіологічну, просторову та логічну компетентності [2].

Для успішного формування природознавчої компетентності молодших школярів вивчення природознавства у початковій школі повинне орієнтуватися на компетентісно орієнтований підхід з використанням сучасних освітніх технологій (розвиток критичного мислення та креативності, проблемний підхід, упровадження проектних технологій). Фронтальні та індивідуальні форми роботи повинні поєднуватися з колективною діяльністю (парною та груповою роботою) із застосуванням інноваційних методик, використанням інформаційно-комунікаційних засобів. У процесі пізнання природи відбувається всебічний розвиток особистості учнів, розвиваються морально-етичні якості, формуються навички природоохоронної діяльності [6].

Аналіз навчальних програм та підручників природничої освітньої галузі засвідчує її значні можливості у формуванні в учнів початкових класів базових і ключових освітніх компетентностей. Лінійно-концентричний принцип розміщення матеріалу у навчальних програмах дозволяє формувати і закріплювати ключові освітні компетентності в усіх класах початкової школи.

Відомо, що тільки активна взаємодія з природою здатна виховати найкращі людські якості. Тому природнича освітня галузь має найбільше можливостей для формування таких ключових компетентностей як вільне володіння державною мовою, вміння вчитися та можливість одержання інформації, співробітництво, здоров'язберігаюча, громадянська та соціальна. Система предметних компетенцій, що формуються при вивченні природознавства, відповідає його інтегративному змісту.

Л. Г. Савлущинська визначила наступні педагогічні умови формування природознавчої компетентності учнів початкових класів на уроках природознавства: впровадження на уроках елементів проблемного навчання; проведення дидактичних ігор природничо-екологічного змісту; проведення інтегрованих уроків для засвоєння системи інтегрованих знань про природу [8]. Н. М. Редчиць важливого значення надає методу проектів та інформаційно-комунікаційним технологіям, які формують практично всі життєві компетентності [7]. Провідна роль у вивченні довкілля належить спостереженням, експериментам, екскурсіям, природоохоронній та проектній діяльності школярів.

При формуванні природознавчої компетентності в інклюзивних класах ми надавали перевагу спостереженням із елементами дослідження, практичним роботам, дослідом, екологічному прогнозуванню, впроваджуючи елементи диференційованого та індивідуалізованого навчання.

Спостереження залишається основним методом вивчення природознавства в початковій школі. Розвиваючи дослідницькі вміння при вивченні навчального предмета «Я досліджую світ», слід прагнути викликати у дітей спочатку допитливість, а пізніше – стійкий інтерес до

спостережень і на цій основі сформувати відповідальне ставлення до всього живого, що потребує нашої допомоги та захисту. Спостереження передбачають розвиток уявлень учнів молодшого шкільного віку про об'єкти та явища природи, встановлення зв'язків між неживою і живою природою, формування бережливого ставлення до природи і вироблення навичок екологічно доцільної поведінки у доквіллі. Спостереження за об'єктами та явищами природи розвивають мислення, розумові здібності, кмітливість, критичність, самостійність, спостережливість і сприяють оволодінню методами природоохоронної роботи. Спостереження дітей за рослинами і тваринами та догляд за ними допомагають усвідомити, що живі організми – це природні об'єкти, які потребують нашої допомоги та турботи; дають змогу упереджувати жорстокість у взаємодії з ними.

Етапи спостереження доцільно поєднувати з етапами формування природничих понять у дітей з особливими освітніми потребами.

На першому етапі необхідно забезпечити мотиваційну та текстову підготовку учнів до засвоєння природничих понять на уроках природознавства. Для цього у навчальному процесі необхідно використовувати цікаву інформацію, яскраві приклади та факти, які стимулюють пізнавальні інтереси учнів і показують практичне значення теми.

Формування позитивної мотивації за змістом навчального матеріалу бажано забезпечувати постійним використанням пізнавального матеріалу: різнопланової наочності, загадок, віршів, ігор, хвилинок релаксації тощо.

На етапі організації чуттєвого сприймання ознак предметів або явищ природи необхідно, щоб об'єкти, які сприймаються, склали чуттєвий досвід молодших школярів. Це є необхідною умовою для засвоєння природничих понять. Тому обов'язковим елементом цього етапу має бути чуттєве сприймання, тобто відображення об'єктів та явищ природи у свідомості дітей. Таке свідоме сприймання доцільно забезпечувати ретельним відбором і демонструванням об'єктів, які за своїм змістом відповідають поняттям, що формуються під час спостережень.

Третій етап – організація розумової діяльності, яка спрямована на виділення характерних ознак поняття, що вивчається. Цей етап можна починати, коли є достатньо матеріалу для мислення: уявлення, конкретні факти, ознаки предметів тощо. На цьому етапі необхідно навчати молодших школярів порівнювати.

На етапі вербалізації суті поняття необхідно продовжувати формувати природничі поняття методом узагальнення. Така робота проводиться шляхом повторення усіх істотних ознак певного явища або предмета за запитаннями учителя.

На етапі вербалізації та узагальнення знань доцільне використання різноманітних ігор та групової роботи. Так, застосування ігор «Які ти знаєш рослини?», «Пізнай тварину», «Чий плід?», «В кого дітки з цієї гілки?» під час екскурсій у природу дають змогу залучити дітей до активного пізнання природи та сприяють вихованню бережливого ставлення до неї.

Для формування природознавчої компетентності велику значущість мали екскурсії у природу, де молодші школярі спостерігали за об'єктами живої і неживої природи. Кожна екскурсія включала самостійну роботу, виконуючи яку учні систематизували знання з вивченої теми. Усі види екскурсій формують в учнів природничі поняття та розвивають у них спостережливість. Екскурсії в природу роблять процес навчання цікавим, допомагають молодшим школярам краще орієнтуватися в доквіллі, збагачують їх словник, розвивають мовлення. Об'єкти і явища природи привертають увагу, цікавлять і збуджують допитливість, розвивають спостережливість школярів; допомагають їм навчитися відчувати прекрасне, викликають у них шанобливе ставлення до природи.

В ході екскурсії задіяні всі органи чуття, це полегшує сприйняття, в той же час роблячи його більш комплексним і всебічним: активізується зорова, вербальна і моторна активність молодших школярів. Спостерігаючи природні процеси і явища живої і неживої природи, діти з особливими освітніми потребами вчаться аналізувати, виявляти основні ознаки та відслідковувати зв'язки між природними об'єктами.

Свідоме сприймання результатів досліду буде залежати від правильно організованих спостережень, пояснення вчителя, саме вони підвищують сприймання і активність дітей. Ми керувались тим, що уміння спостерігати формується поступово, тому для розвитку спостережливості забезпечували цілеспрямоване сприйняття – демонстрування дослідів. Під час спостереження увага школярів акцентувалась на характерні ознаки, що допомагало їм отримати детальну інформацію про властивості речовин, які досліджувалися. При проведенні спостережень необхідно встановити взаємозв'язки з вивченим раніше матеріалом, що забезпечить свідоме засвоєння нових знань молодшими школярами.

Проблемне навчання базувалося на організації навчального процесу, який передбачає створення проблемної ситуації та активну самостійну діяльність учнів у її розв'язанні, що веде до ґрунтовного засвоєння й закріплення наукових положень, розвиває творче мислення, здатність до самостійної діяльності. Уроки природознавства в початковій школі мають значні можливості для створення проблемних ситуацій. Проблема ситуація завжди базується на суперечності [8]. Молодші школярі розв'язували проблемні ситуації, застосовуючи набуті знання, частково-пошукову діяльність та організацію дослідницької діяльності шляхом спостереження за природним довкіллям або за результатами самостійного досліду. Керуючи пошуковою діяльністю учнів, ми вдало підібрали комплекс проблемних інтегрованих завдань, які різнилися за ступенем складності.

Теорія проблемного навчання передбачала необхідність стимуляції творчої діяльності молодших школярів та надання їм належної допомоги у процесі дослідної діяльності, а також визначала засоби реалізації через викладання навчального матеріалу спеціальними методами. Основу теорії складала ідея використання творчої діяльності дітей молодшого шкільного віку шляхом розв'язання проблемних завдань та активізації їх пізнавальної діяльності.

Проблемне навчання передбачало:

- створення учням проблемної ситуації, тобто постановка навчально-проблемного завдання;
- усвідомлення, розуміння та розв'язання учнями проблеми, в процесі яких відбувається опанування ними узагальненими засобами набуття нових знань;
- використання цих засобів для розв'язання конкретних завдань.

Постановка навчальної проблеми стимулювала творчу діяльність учнів і забезпечувала надання їм допомоги у процесі дослідної діяльності. За рахунок цього в учнів активізувалися пізнавальні інтереси та уся пізнавальна діяльність

Для формування в учнів перших і других класів природничих компетентностей доцільно використовувати ігрові методи: ігри-заняття, ігри-вправи, сюжетні та дидактичні ігри. Вони забезпечують цікавий процес навчання та сприяють формуванню загальнонавчальних умінь і навичок. Основна мета ігрових методів – допомогти дітям вивчити об'єкти природи, навчитися берегти природне довкілля, надати повсякденним ситуаціям гуманістичного спрямування. Активізації пізнавальної активності особливо сприяють сюжетні ігри та вправи з природничим матеріалом.

Ігри, які спрямовані на розвиток здатності молодших школярів розрізняти зовнішні ознаки і властивості природних об'єктів і явищ, розвивають спостережливість, розширюють коло сприйняття естетично цінних об'єктів природи, сприяють формуванню у дітей потреби спілкування з природою («Впізнай мене», «Яких кольорів більше?», «Асоціації», «Впізнай за голосом», «Що де росте?», «Хто як рухається», «Зоопарк», «Чарівні листки», «Що змінилось?», «Картина за вікном» [8].

Ігри, пов'язані із вдосконаленням умінь ставити себе на місце іншого, виявляти співчуття, орієнтовані на формування умінь розрізняти і розуміти емоційні стани товаришів, однолітків, дорослих, пізніше – звірів, птахів, рослин; створювати образи, передавати їх за допомогою різних засобів художньої виразності («Визнач настрої», «Дикі та домашні тварини», «Незавершене оповідання», «Незвичайна ситуація», «Озвучення картини» тощо).

Ігри, які сприяють розвитку в школярів сприйнятливості до зовнішньої виразності в природі та здатності виявляти співчутливі реакції стосовно до антропоморфізованих природних об'єктів, спрямовані на закріплення знань й умінь, набутих під час виконання ігор перших двох груп. Під час ігор «Дивна подорож до лісу», «Гра в лісових мешканців», «Подорож до країни Див» тощо молодші школярі проявляли чутливе ставлення до природи, здатність до емоційного співпереживання, створення образів, естетичної оцінки природних об'єктів і явищ [8].

Використання проектної технології передбачало врахування індивідуальних особливостей учнів. Усі етапи проектної діяльності контролювалися, оскільки теоретичних знань і практичних умінь у дітей молодшого шкільного віку недостатньо. Працюючи над проектами, учні початкової школи навчалися працювати в колективі, відповідати за виконану роботу, аналізувати результати своєї діяльності, відчувати себе членом команди, що особливо важливо в умовах інклюзивного навчання.

Індивідуалізація й диференціація навчання – це дві сторони одного і того ж процесу – врахування й розвитку індивідуальних особливостей кожного учня, тому їх потрібно розглядати у взаємозв'язку. Диференціація – процес забезпечення необхідних умов для максимального розвитку вмінь, навичок, здібностей та задоволення пізнавальних інтересів у процесі засвоєння змісту навчальної програми.

Диференційований підхід у навчанні на інтегрованих уроках дає можливість ставити перед учнями комплексні навчальні завдання, які передбачають творчий пошук та створюють передумови для розвитку природознавчої компетентності.

Основними дидактичними умовами впровадження засобів інтеграції та диференціації на уроках природознавства є:

- орієнтація на психологічний стан та конкретний дефект молодших школярів, їх готовність до сприйняття певної інформації;
- значна свобода учителів у варіюванні навчальними завданнями протягом певних часових інтервалів та використання педагогом у своїй діяльності цілісних навичок і умінь учнів, які повинні бути сформовані в процесі навчальної роботи;
- відмова від використання оцінного методу порівняння з іншим, який породжує нездорову конкуренцію, конфронтацію у міжособистісних стосунках та психологічні комплекси на внутрішньоособистісному рівні;
- інтегрування навчально-виховного процесу при збереженні базового освітнього компоненту за рахунок уніфікації матеріалу навчальних дисциплін, об'єднання різних освітніх завдань в одному предметі, встановлення зв'язків шляхом включення до навчального плану принципово нових навчальних дисциплін інтегрованого характеру.

Загальні рекомендації впровадження елементів індивідуалізованого навчання в умовах інклюзивної системи навчання передбачають: використання на уроці елементів технологій індивідуалізованого навчання; подолання індивідуальних недоліків у знаннях, уміннях і навичках, в процесі мислення; надання кожній дитині молодшого шкільного віку індивідуальної педагогічної допомоги; облік і корекція недоліків сімейного виховання, а також нерозвиненості сфери мотивації, слабкості вольових процесів; оптимізація навчального процесу стосовно здібностей учнів (творча діяльність, поєднання класної і позакласної роботи); надання свободи вибору елементів процесу навчання; формування загальнонавчальних умінь і навичок; формування адекватної самооцінки учнів; використання технічних засобів навчання; підтримка здібних та обдарованих дітей.

Проведення інтегрованих уроків передбачало включення у навчальний процес на одному уроці тем з різних предметів. Під час повторення та закріплення знань, спрямованих на формування в учнів природознавчої компетентності, ми проводили інтегровані уроки, поєднуючи природознавство з іншими навчальними предметами.

Інтегрований підхід до навчання задовольняє особливості початкового навчання та реалізацію поставлених цілей в умовах інклюзивної освіти. Мета навчання на інтегративній основі – дати цілісне уявлення про природне довкілля, сприяти підвищенню пізнавальної активності молодших школярів, забезпечити самовираження, самореалізацію та розвиток гармонійної особистості з метою адаптації її до соціуму.

Для з'ясування рівня сформованості природознавчої компетентності в учнів третього класу нами було проведено констатувальний експеримент. З цією метою на матеріалі природознавства, який вивчався у другому класі, нами була проведена контрольна робота, яка включала тестові завдання.

За кількістю відповідей на контрольній роботі відповідно до розроблених критеріїв – дослідницькі уміння учнів, знання молодших школярів з предмета, навички спостереження за природним довкіллям та наявність у них мотивації на відповідальне ставлення до природи – нами були виділені три рівні сформованості природознавчої компетентності в учнів: низький, середній та високий.

Рівні сформованості природознавчої компетентності були виділені за кількістю правильних відповідей: одна – п'ять правильних відповідей – низький рівень, шість – вісім правильних відповідей – середній рівень, 9–10 правильних відповідей – високий рівень.

Результати констатувального експерименту показали, що в обох класах високий рівень сформованості природознавчої компетентності має незначна кількість учнів: у контрольному класі – два учні (11,1%), в експериментальному – три учні (17,6%). Переважна більшість молодших школярів має середній рівень (50,0% у контрольному класі та 47,1% у експериментальному), значна кількість учнів із низьким рівнем (38,9% і 35,3% відповідно). Це свідчить про те, що рівні сформованості природознавчої компетентності учнів в обох класах приблизно однакові.

Для перевірки на практиці дидактичних умов формування природознавчої компетентності у процесі вивчення школярами молодших класів предмета «Природознавство» в експериментальному класі нами був проведений формувальний експеримент, який передбачав застосування власної методики, яка базувалась на систематичному застосуванні

елементів індивідуалізації, диференціації та інтеграції при впровадженні на уроках природознавства елементів проблемного навчання, проведення дидактичних ігор, екскурсій, практичних робіт, спостережень.

Провівши роботу, спрямовану на покращення формування в учнів експериментального класу природознавчої компетентності, нами було проведено повторну контрольну роботу в обох класах, яка включала тестові завдання природничої тематики.

Результати контрольної роботи на формувальному етапі експерименту засвідчили, що у контрольному класі кількісні показники зазнали незначних змін. Так, кількість учнів із низьким рівнем зменшилась на 5,5%. Кількість учнів із середнім рівнем збільшилась на 5,5%, а кількість учнів з високим рівнем зросла на 11,1%.

В експериментальному класі кількісні показники зазнали більших змін. Кількість учнів із низьким рівнем сформованості природознавчої компетентності зменшилась на 23,5%. Кількість учнів із середнім рівнем зменшилась на 11,1%, кількість учнів із високим рівнем зросла на 35,3%. Результати дослідження засвідчили високу ефективність застосування експериментальної методики, яка базувалася на запропонованих дидактичних засобах формування природознавчої компетентності молодших школярів в умовах інклюзивного навчання.

Висновки. Компетенція завжди пов'язана з певним видом діяльності людини, а компетентність – якість особистості, її певне надбання, що ґрунтується на знаннях та досвіді.

Природознавчу компетентність слід розглядати із позиції інтерактивного підходу. Дидактичними умовами формування природознавчої компетентності у молодших школярів в умовах інклюзивного навчання є впровадження на уроках природознавства інноваційних технологій, які базуються на індивідуалізації, диференціації та інтеграції навчального процесу.

Інтеграція в природничій освітній галузі, на нашу думку, є однією з найперспективніших інновацій. Завдяки їй закладаються нові умови діяльності молодших школярів і вчителів, що забезпечує ефективні умови формування природознавчої компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головань М. С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять / М. С. Головань // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – № 8. – С. 224–233.
2. Грошовенко О. П. Формування природознавчої компетентності молодших школярів / О. П. Грошовенко, Л. А. Присяжнюк // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. – 2017. – Вип. 78(1). – С. 74–79.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/doc/files/news/87/8793/01_ukr.pdf.
4. Лейко С. В. Поняття «компетенція» та «компетентність»: теоретичний аналіз / С. В. Лейко // Педагогіка. – 2013. – № 8. – С. 128–135.
5. Можаяєва О. М. Формування і розвиток основних компетентностей особистості в початковій школі / О. М. Можаяєва // Початкова освіта. – 2009. – № 32. – С. 21–23.
6. Нова українська школа. Електронний ресурс. Режим посилання : <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
7. Редчиць Н. М. Шляхи формування природознавчої компетентності молодших школярів на уроках природознавства / Н. М. Редчиць // Матеріали X Всеукраїнської практично-пізнавальної конференції «Наукова думка сучасності і майбутнього» (5–13 квітня 2017 р.). – Дніпро, 2017. – С. 22–28.
8. Савлучинська Л. Г. Формування природознавчої компетентності учнів початкових класів на уроках природознавства / Л. Г. Савлучинська // Наука і освіта. – 2013. – № 6. – С. 111–114.
9. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К. : «К.І.С.», 2003. – 296 с.
10. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English language: Lesicon Publication, 1993. – 1150 p.

ЭЛИТАРНЫЕ ОРИЕНТАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ

Ермакова Светлана Станиславовна¹, Иванова Оксана Станиславовна²

¹Украина, Одесская государственная академия строительства и архитектуры, доктор педагогических наук, профессор

²Украина, Одесская государственная академия технического регулирования и качества, кандидат философских наук, доцент

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30042019/6480

ARTICLE INFO

Received: 25 February 2019

Accepted: 14 April 2019

Published: 30 April 2019

KEYWORDS

profession, vocational guidance, recruiting, vocational propaganda, self-determination, public relations, the trajectory of personal and professional development.

ABSTRACT

The paper deals with topical issues of vocational guidance for young people, specifies innovative forms of vocational orientation in the educational environment. The active character of the subject of professional self-determination is emphasized, the psychological and pedagogical conditions of the formation of such activity are highlighted. Special attention is paid to the active position of the higher education institution and its teachers. The effectiveness of vocational guidance work is summarized in the context of the introduction of scientifically based approaches to professional agitation. Presents examples of campaign activities in the educational environment used in the study.

Citation: Ермакова С. С., Иванова О. С. (2019) Elitarnye Orientacii Professional'nogo Samoopredeleniya v Obrazovatel'noj Srede. *World Science*. 4(44), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/30042019/6480

Copyright: © 2019 Ермакова С. С., Иванова О. С. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Введение. Сегодня, когда окружающий нас мир как никогда изменчив и динамичен, мир профессий отражает все его экономические, социальные и даже политические изменения, а диктуемые им требования к личности постоянно изменяются, естественно, что ещё более остро встают проблемы профориентации. Именно поэтому, каждый преподаватель высшей школы понимает, что содержание образования, особенно в старших классах, должно строиться на основе формирования у обучающихся мотивации профессионального обучения и максимального удовлетворения их индивидуальных потребностей, запросов и интересов, и считает своим долгом способствовать с помощью инновационных форм профессионального ориентирования в образовательной среде осознанному профессиональному выбору школьников. Однако, по мере развития современного общества возрастает и число степеней свободы для профессионального самоопределения молодежи [1, 2, 3]. С каждым годом увеличивается количество вариантов выбора трудовой деятельности, становятся более доступными места получения профессионального образования. В связи с этим, для обсуждения проблемы профориентации молодежи следует ответить на два принципиально важных вопроса:

1) Что такое настоящая профориентация и в чем именно заключается профориентационная работа?

2) В чем отличие профориентации от рекрутинга (профагитации)?

По сути это один вопрос имеющий два аспекта: с одной стороны привлечения абитуриентов в конкретную образовательную организацию общего или профессионального образования (с перспективой трудоустройства или дальнейшего обучения), а с другой – итоговый этап систематической работы преподавателей по профессиональному и личностному самоопределению молодежи.

Разумеется, термин «профориентация» применим для всех возрастных групп населения, но в данной статье речь идет о выпускниках школ и старшеклассниках, поскольку для них вопрос профессионального самоопределения, построения дальнейшей жизненной траектории развития особо важен.

Результаты исследования. Элитарные ориентации, как ориентации на лучшее, проявляются в самых разных и самых неожиданных сторонах нашей жизни. Проблема поиска элитарного идеала самоопределения может быть понята, если обратиться к понятию карьера [3]. Так, элитарные ориентации в карьере можно соотнести с поступлением и обучением в престижном заведении высшего образования, когда у студента появляется возможность общаться с лучшими учеными и преподавателями, а иногда и специалистами данного направления. Также элитарность определяется контактами с лучшими студентами (как перспективными специалистами уже после окончания обучения). И, конечно, элитарность образования проявляется в получении качественных знаний, а главное — опыта рассуждений о самых сложных и важных проблемах данного направления (научного или практического) и т.п.

Формирование кадрового резерва и управление карьерой имеют глубокие исторические корни. С развитием менеджмента эти идеи стали востребованы в практике управления персоналом. Чтобы выполнять работу на более высоком уровне ответственности или с большей результативностью, специалисту необходимо расширять свой диапазон компетентности, т.е. приобретать качества, требуемые для выполнения работы на каждом отдельном уровне в своей сфере деятельности (знания, умения, опыт, поведенческие характеристики и др.). Для этого на основе информации по оценке требований к объему компетенций на каждом новом уровне деятельности создаются индивидуальные программы развития карьеры. Подобный подход позволяет разработать индивидуальный план продвижения карьеры, включающий соответствующие уровни компетентности, которые работник должен достичь, чтобы сделать успешную карьеру. Это позволяет также планировать собственное развитие, непрерывное самосовершенствование и четко представлять цель, к которой он стремится. На практике функционирование системы развития карьеры в диапазоне компетентности увязывается с мотивацией, которую следует начинать развивать во взаимодействии «семья- школа - заведение высшего образования – социум» [1, 2]

Результативность профориентационной работы в контексте внедрения в этот процесс взаимодействия «семья-школа-заведение высшего образования-социум» можно обосновать с помощью ряда подходов. А именно: личностно-ориентированного и профагитационного (рекрутингового).

Личностно-ориентированный подход профориентационной деятельности предполагает заложение в деятельность такого вида парадигмы максимальной реализации индивидуальных способностей выпускника школы, всестороннее раскрытие его талантов и помощь ему в профессиональном самоопределении с учетом жизненных ценностей и ориентиров. Можно сказать, что это конечная цель профориентации.

Профориентированное обучение - это подготовка старшеклассников к дальнейшей жизни в обществе и важно им в этом помочь. Именно поэтому все виды профориентационной деятельности направлены на помощь сегодняшним абитуриентам в определении важности выбора высшего профессионального обучения: обладают ли они необходимым набором склонностей и способностей заниматься тем или иным видом профессиональной деятельности, реальны ли их представления о предстоящем образовательном процессе и будущей профессии. Получить высшее образование в лучшем заведении высшего образования, и стать востребованным специалистом, способным управлять компанией и ее финансовыми ресурсами, проектировать, оценивать и создавать интеллектуальные объекты, - есть перспективной и стабильной задачей, которую должен решить для себя выпускник школы, будущий конкурентоспособный специалист.

В целях обобщения имеющегося отечественного и зарубежного опыта в контексте личностно-ориентированного подхода профориентационной деятельности нами были определены *технологии элитарной ориентации профессионального самоопределения в образовательной среде*, среди которых такие:

1. *Гуманистическая технология* (К. Роджерс, Я. Корчак и др.) - направление, ориентирующее на свободный выбор и учет индивидуально-личностных интересов и возможностей учащихся. Цель – обеспечить им свободу гармонического развития всех духовных сил, высвободить всю полноту скрытых возможностей, воспитать в уважении к труду, добру, красоте и свободе.

2. *Технология среды* (Г. А. Ковалев, Ю. С. Мануйлов, В. В. Рубцов, В. А. Ясвин и др.) - педагогически осмысленная система влияний и условий формирования личности, а также возможностей для ее развития, содержащихся в социальном и пространственно-предметном окружении.

3. *Музейная технология* (А. Лихтварк, Г. Фройденталь, М. В. Новорусский, В. Коховский, М. С. Страхова, Н. А. Флеров, А. М. Разгон и др.) - развивается в русле проблем музейной коммуникации и направлена в первую очередь на решение задач активизации творческих способностей личности. Основной принцип образовательной деятельности музея - предоставление посетителям возможности заниматься тем, что их интересует, создание условий для самореализации. Эффективность этой работы зависит и от взаимодействия музея со школой, заведением высшего образования или даже семьей.

4. *Компетентностная технология* (В. В. Давыдов, В. В. Краевский, И. Я. Лернер, М. Н. Скаткин, Г. П. Щедровицкий, Д. Б. Эльконин и др.) - широко распространена сегодня в мировой образовательной практике. Компетенция - общая способность, основанная на знаниях, опыте, ценностях, склонностях, которые приобретены благодаря обучению. Понятие компетентности включает не только когнитивную (познавательную) и операционально-технологическую составляющие, но и мотивационную, этическую, социальную и поведенческую. Оно включает также результаты обучения (знания и умения), систему ценностных ориентаций и т.д. Ключевые компетенции обладают многофункциональностью, многомерностью, надпредметностью и междисциплинарностью, т.е. позволяют решать самые различные бытовые, профессиональные и социальные проблемы, при этом актуализируя различные психологические процессы и механизмы.

5. *Ситуационная технология* (Дж. Дьюи, М. И. Махмудов, И. Я. Лернер и др.) - предполагает систематическое создание проблемных ситуаций и организацию деятельности по их разрешению. При этом обеспечивается оптимальное сочетание самостоятельной поисковой деятельности с усвоением "готовых" положений. Таким образом, обеспечивается освоение самого пути познания, т.е. формируется познавательная компетентность.

6. *Проектно-программная технология* (Дж. Дьюи, У. Х. Килпатрик и др.) - направленная на включение учащихся в существующие структуры общественной жизни с их реальными социокультурными проблемами, противоречиями и сложностями. Образовательный процесс актуализирует типы мыследеятельности, связанные с преобразованием действительности: конструирование, проектирование, программирование, прогнозирование, разработка алгоритмов и сценариев и т.п.

7. *Профессиографическая технология*: описание конкретных видов профессиональной деятельности, изучение их особенностей и моделирования новых коллабораций в профессиографии.

Синтез технологий *элитарной ориентации профессионального самоопределения в образовательной среде*, позволяет помимо решения собственно профориентационных задач достигать в работе со старшеклассниками также соответствующей личностно-развивающей эффективности. В этом ключе особо хочется отметить реализацию разработанной в процессе исследования инновационную методику взаимодействия "семья-школа-заведение высшего образования-социум" через элитарные ориентации профессионального самоопределения в образовательной среде. Так, например, внедрение тренинговых технологий в образовательной среде способствует развитию мотивации у будущих специалистов и формированию индивидуальной траектории образовательных маршрутов.

В контексте исследования на базе педагогической лаборатории Одесской государственной академии строительства и архитектуры совместно с Одесским областным институтом усовершенствования учителей был проведен семинар для педагогов города Одессы «Тренинговые технологии в преподавании». Авторский курс доктора педагогических наук, профессора Ермаковой С. С. прошел в игровой форме с использованием разработанных технологий элитарной ориентации профессионального самоопределения, продуктивные результаты проведения которого нашли свое отражение в дальнейшем и в работе с аспирантами заведения высшего образования. Понималось, что аспиранты, как будущие преподаватели заведений высшего образования, в процессе обучения имеют возможность участвовать в таких мероприятиях совместно с учителями Одесских школ, а, следовательно, получать «опыт работы с молодежью с первых рук». Кроме того, с целью ознакомления с опытом профессиональной деятельности преподавателей заведений высшего образования по развитию творчества и креативности учащихся в процессе обучения под эгидой педагогической лаборатории Одесской государственной академии строительства и архитектуры

систематически проводятся также семинары-практикумы, творческие встречи, воркшопы и др. мероприятия, способствующие профессиональному самоопределению всех заинтересованных. Особое внимание в таких встречах уделяется овладению навыков группового взаимодействия и приобретению опыта в разработке совместных с учителями эффективных образовательных стратегий и моделей поведения. Участники семинаров объединяются в команды («Прагматичные и предприимчивые», «Творческие и креативные», «Идейные и концептуальные», «Мечтательные и романтические»), создают новый образовательный контент, который можно смело считать инновационным образовательным продуктом. Образовательный провайдинг таких мероприятий в своей наиболее полной развертке предполагает использование системы взаимосвязанных технологий элитарной ориентации профессионального самоопределения в образовательной среде, совокупность которых обеспечивает появление на рынке образовательных услуг действенных инноваций в системе «семья-школа-заведение высшего образования-социум». В ходе таких мероприятий была отмечена эффективность применения мотивационных и обучающих тренингов как одной из продуктивных форм активного обучения учащихся как школ, так и заведений высшего образования, приобретения ими необходимых предметных компетенций, формирования ценностей профессионального самоопределения и индивидуальной траектории образовательных маршрутов.

Таким образом, сегодня необходимо понимать, что ресурсными возможностями современного профессионального образования является и высокая степень регуляции со стороны государства. Можно долго спорить в этом вопросе, а можно и регулирование со стороны государственной образовательной политики принять как благо. Если государству не все равно, что происходит в системе высшего образования, значит есть желание к сотрудничеству. Однако, следует учитывать, что одновременно такое положение дел не позволяет говорить об истинной личностно-ориентированной профориентации. В таком случае, на наш взгляд, прослеживается *векторная профориентация* и раскрывается сущность иного *подхода в профориентационной деятельности - профагитационного (рекрутингового)*.

Именно поэтому в Дни открытых дверей высшие учебные заведения особо рады встречать абитуриентов. Но следует отметить, что к таким событиям всегда нужно продуктивно готовится и с волнением ждать встречи с «особыми гостями». Все мероприятия профориентационной программы в Дни - Встречи родителей и преподавателей, абитуриентов и студентов, направлены на обеспечение высокой востребованности и профессиональной успешности выпускников школ, начальных и средних профессиональных учебных заведений и других заинтересованных людей, что является важнейшим условием востребованности современного университетского образования. Для университета очень важно не только обеспечить высокое качество реализации профессиональных образовательных программ, но и помочь потенциальному потребителю образовательной услуги сделать правильный выбор направления будущей профессиональной деятельности в соответствии со своими индивидуальными способностями и с учетом тенденций развития рынка труда.

Профессия в современном мире является не целью, а средством, способом решения своих собственных социально - экономических проблем. Каждый из нас в этом взаимодействии получает множество позитивных эмоций. В русле таких событий современное заведение высшего образования видится нам как интегратор различных образовательных ресурсов – внешних и внутренних, определяющих эффективную профориентационную деятельность преподавательского состава. Так, например, с помощью создания бренда заведения высшего образования (например «Одесская государственная академия строительства и архитектуры») особенно раскрывается сущность векторной профориентации, и через такие инструменты профориентационных коммуникаций, как: реклама, паблик рилейшнз, внедрение образовательных стартапов, образовательные ярмарки или конференции, семинары, тренинги, коучинг-интенсивы, прямая почтовая рассылка, вспомогательные материалы и др., - становится возможным определение ряда направлений профинформирования молодежи. Рассмотрение этих инструментов в информационном пространстве как *бренд-трансляторов профориентационной деятельности* является элитарной ориентацией профессионального самоопределения и продуктивным способом профессионального самоопределения молодежи. Они позволяют передавать образовательные драйверы заведения высшего образования. Провайдерами такой деятельности становится каждый преподаватель нашей.

Каждый школьник при выборе профессии руководствуется тем или иным внешним драйвером и внутренним мотивом. И, практика показывает, что не всегда выпускник осознает, что именно побуждает его выбрать эту или иную профессию. А на выбор профессии могут

повлиять самые разные мотивы: материальные, выражаемые стремлением к высокооплачиваемой работе и льготам; социальные, когда подросток желает занимать достойное место в обществе; моральные, связанные с желанием приносить пользу человечеству, при этом иметь большой круг общения; мотивы престижности, когда есть желание строить карьеру, выбирая профессию, значимую в кругу близких и друзей; профессиональные и познавательные, целью которых является глубокое освоение профессии; утилитарные, позволяющие работать и пользоваться всеми благами цивилизации, в непосредственной близости к дому, в чистом офисе и т.д.; творческие, дающие волю фантазии и креативности; эстетические, учитывающие стремление к гармонии и красоте в профессии.

Векторная личностно-ориентированная профориентация предполагает и то, что большинство проектов профориентированных коммуникаций начинаются на разных уровнях заведения высшего образования. Такими шагами сегодня должны стать: построение плана профориентированных коммуникаций заведения высшего образования, определение ключевых каналов распространения информации о заведении высшего образования, методы измерения результатов маркетинговых коммуникаций, применение паблик рилейшнз для продвижения бренда образовательного учреждения, применение онлайн-коммуникаций, постоянное повышение квалификации в профориентированной деятельности преподавательского состава заведения высшего образования и др.

Построение плана профориентированной коммуникаций в заведении высшего образования описывает значение бренда, его визуальные элементы и обращения и включает маркетинговые коммуникации с точки зрения каждого образовательного драйвера и высчитывать лучший способ создания «вплетения» от специфических обращений к действиям бренда. Например, реклама Одесской государственной академии строительства и архитектуры - один из лучших способов подкрепить ассоциации и индивидуальность бренда заведения высшего образования, а паблик рилейшнз идеально подходит для ознакомления потенциальных абитуриентов, студентов и др. о ведущих принципах образовательной деятельности заведений высшего образования. Составляющие плана профинформирования на этом этапе могут включать в себя различные компоненты, которые должны быть общеприемлемыми только для конкретного заведения высшего образования и «озвучивать» ее индивидуальность.

Создание базового инструментария профориентирования в заведении высшего образования (рекламные обновления, Дни открытых дверей, Web-сайты, логотипы, фотографии, новости в печати) играет важную роль в формировании базы для отношения и определение типа впечатлений, которые будущий студент получает таким образом от бренда. Такие директивы помогут создать визуальный инструментарий, который будет поддерживать рост образовательного капитала. Стандартизация же визуальных элементов для профориентированных коммуникаций может «уничтожить» креативность и стереть различия между брендами, например, различных заведений высшего образования. Следовательно, требования стандартизации нужно выбирать минимальные. Однако стоит создать и иерархию визуальных элементов для других компонентов профориентационной деятельности заведений высшего образования, учитывать их и постоянно видоизменять в условиях социальной конкуренции между заведениями высшего образования.

Понимая значимость профориентационной деятельности большинство заведений высшего образования, все же не имеют опыта такой деятельности и «прячась» считают, что графические или корпоративные визуальные объекты являются их фирменными бренд-трансляторами (вывески, рекламы в автобусах или канцтоварах и т.д.). Опыт зарубежных же высших учебных заведений показывает, что не является одним и тем же реклама заведения высшего образования и ее личностное принятие и осознание «потенциальными студентами» в отношении образовательных услуг именно указанного в рекламе. Таким образом, *интегрированный образовательный брендинг* сегодня следует рассматривать, как идеологическую установку профориентированного маркетинга.

Отдельно стоит отметить, что в рамках векторной профориентации профагитацией будущего станет профориентация детей младшего школьного возраста. Так, еще одним примером инновационного управления профориентированной политики в рамках рекрутингового подхода является взаимодействие заведения высшего образования с помощью работы приемной комиссии, учебных институтов и преподавателей с различными слоями населения, в частности с родителями младших школьников. Еще великий педагог А. С. Макаренко говорил, что «Научить творческому труду — наша особая задача». Большие возможности для этого содержатся в дидактических и ролевых играх, игровых упражнениях...

Ученый отмечал: «Трудовое участие детей... начинаться должно в игре». Мы добавим: «Профориентация должна начинаться с детей!».

Путешествуя по миру профессий, ребенок через игру понимает и усваивает основы разных трендовых профессий, приобретает полезные навыки. Он учится правильно вести себя в чрезвычайных ситуациях, оказывать первую помощь, менять колеса автомобиля, настраивать микроскоп, вызывать полицию, сажать растения и многому другому. Наше твердое убеждение, что в рамках векторной профориентации нужно начинать взаимодействовать в системе «семья-школа-заведение высшего образования-социум» не с выпускников школ и старшеклассников, а возможно еще даже с младшей школы.

Большинство современных родителей, развивая ребенка по современным методикам буквально с самого рождения, испытывают «голод» по тому, как провести досуг с подросшим ребенком-школьником. Этот возраст у современных детей - время гаджетов. Поэтому каждый родитель, которому не все равно, кем станет его ребенок, хочет занять его с пользой и интересом. Вот с этого момента и должна начинаться профориентационная работа. И хотя подготовка по профориентации в начальных классах направлена на расширение кругозора учащихся, формирование у детей ценностного отношения к труду профориентационную работу все же с детьми необходимо начинать как можно раньше. На этой стадии создается определенная наглядная основа, на которой базируется дальнейшее развитие профессионального самосознания. Именно поэтому очень важно создавать максимально разнообразную палитру впечатлений о мире профессий, чтобы затем, на основе этого материала, обучающийся мог анализировать профессиональную сферу более осмысленно.

Важно отметить, что комплекс современных практико-ориентированных форматов со школьниками достаточно широк. Он может включать в себя: организацию профориентационных практических и исследовательских проектов; конкурсы профессионального мастерства для школьников; интерактивные профориентационные экскурсии или экспедиции; ученические фирмы и бизнес-инкубаторы; программы предпрофессионального и профессионального обучения школьников; профессиональные пробы. Таким образом, различного рода профориентационные мероприятия в школах приобретают статус элитарной ориентации профессионального самоопределения в образовательной среде, а решающее значение такого практико-ориентированного этапа профориентационной работы со школьниками обеспечивает у них формирование опыта погружения в реальную профессиональную среду, в настоящую профессиональную деятельность.

Наряду с вышеуказанным, также и современный бизнес готов вкладываться в профориентацию детей. Многие компании помогают создавать детские профильные площадки, чтобы дети могли попробовать разные профессии. Каждое высшее учебное заведение имеет все необходимые мощности для создания таких детских профориентационных площадок. Опыт коллаборации преподавателей заведений высшего образования и бизнеса сегодня более чем достаточный. Чтобы передавать юным дарованиям свои знания и опыт нужно прежде всего знакомить их с инновациями в мире. Но важно не забывать и о традициях - труд и только труд помогает решать проблему нравственного воспитания современной молодежи. Как видим, формула создания индивидуальной траектории образовательных маршрутов в контексте профессионального ориентирования может иметь следующий вид: обучение самоопределению + профессиональное информирование + практико-ориентированное сопровождение профессионального выбора.

Выводы. Таким образом, подготовка подрастающего поколения к созидательному труду на благо общества - важнейшая задача всей образовательной системы государства. Перспективы построения единой системы профориентации видятся нам в объединении усилий всех участников этого процесса (родителей (семья), учителей школ и старшеклассников, преподавателей и студентов (заведение высшего образования), а также бизнес структур (социум)) для достижения общей цели – воспитание конкурентоспособного специалиста, способного самореализоваться в профессиональной деятельности во благо общества и государства. Ее успешное осуществление связано с постоянным поиском наиболее совершенных путей трудового воспитания и профессиональной ориентации. Передовой педагогический опыт, результаты научных исследований, инновации в мире и бизнесе показывают, что только комплексный подход к решению вопросов профессионального самоопределения молодежи в контексте непрерывного образования способствует успеху профориентационной деятельности, а внедрение элитарных инноваций профессионального самоопределения возможны только в формате непрерывности, социального партнерства и практико-ориентированности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Єрмакова С. С. Провайдинг педагогічних інновацій у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів ВТНЗ : матеріали VII міжнар. конф. [«Стратегія якості у промисловості і освіті»], (3-10 червня 2011 року, Варна, Болгарія) : Тези. У 3-х томах. Томілі. Упорядники: Хохлові Т. С., Хохлов В. О., Ступак Ю. О. – Дніпропетровськ-Варна, 2011. – С. 408 – 411.
2. Єрмакова С. С. Застосування педагогічної логістики у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів вищих технічних навчальних закладів / С. С. Єрмакова // «Пам'ять століть» (вересень-грудень, № 5 – 6 (93 – 94). – К., 2011. – С. 139 – 146.
3. Іванова О. С. Нова філософія інженерної освіти: логіка формування гуманітарно-технічної еліти. / О. С. Іванова // Перспективи. – Науковий журнал. Вип. 3 (57). – Одеса, 2013. – С. – 40-45

ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ОСВІТНЬОГО ОКРУГУ

Морін О. Л., кандидат педагогічних наук, Україна, Київ,
Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України.
ORCID ID 0000-0001-5756-8359

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30042019/6481

ARTICLE INFO

Received: 25 February 2019
Accepted: 14 April 2019
Published: 30 April 2019

KEYWORDS

model,
professional self-determination,
pupils' youth,
educational district.

ABSTRACT

The article is devoted to the consideration of the functional model of providing professional self-determination of pupils in the conditions of the educational district. It contains a description of the organization of the respective activities of the subjects of vocational guidance activities, which is provided with all available resources of educational districts and takes place in a complex way during the periodic, extra-curricular and extracurricular subject-transformation activities, during the pre-school preparation and profile education of the students of youth. According to the author, the model proves that the professional self-determination of students in the educational district occurs as a process of purposeful and consistent self-modification of the individual, which is carried out under the influence of the vocational guidance activity of the subjects of educational districts coordinated by the only structural unit determined by them in its composition.

Citation: Морін О. Л. (2019) Funktsionalna Model Zabezpechennia Profesiinoho Samovyznachennia Uchnivskoi Molodi v Umovakh Osvitnoho Okruhu. *World Science*. 4(44), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/30042019/6481

Copyright: © 2019 Морін О. Л. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Актуальними залишаються дослідження, спрямовані на модернізацію змісту освіти, створення інноваційних виховних технологій забезпечення професійного самовизначення особистості, пошуку нових форм і методів профорієнтаційної діяльності закладів освіти різного рівня.

Історична перспектива розвитку національної системи освіти полягає у забезпеченні процесів оптимізації, модернізації, трансформації та реформування освітнього середовища на рівні організації освітніх округів як інноваційної педагогічної системи відкритого типу.

Узагальнення досвіду розв'язання проблеми професійного самовизначення учнівської молоді у психолого-педагогічній науці та сучасній освітній практиці дозволяє стверджувати, що інноваційним і потенційно дієвим плацдармом для розгортання професійної орієнтації учнівської молоді є освітні округи [5; 7; 8; 12; 19; 23; 25; 28; 29].

Мета та завдання. Метою статті є здійснити опис функціональної моделі забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу.

Відповідно до мети, вирішувалися такі завдання: охарактеризувати особливості організації відповідної діяльності суб'єктів профорієнтаційної діяльності освітніх округів, яка має бути забезпечена усіма наявними їх ресурсами, має відбуватися комплексно у процесі урочної, позаурочної і позашкільної предметно-перетворювальної діяльності, під час допрофільної підготовки та профільного навчання учнівської молоді.

Методи дослідження. Визначення сутності проблеми й напрямів її розв'язання здійснювалося з використанням низки теоретичних методів (аналіз, синтез, порівняння й узагальнення) та методів вивчення документів (директивні документи про освіту, матеріали соціологічних досліджень тощо). У результаті було визначено засади побудови функціональних моделей, уточнено зміст окремих компонентів майбутньої моделі та запропоновано функціональну модель забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу.

Результати дослідження. Сучасною педагогічною наукою накопичено вагомий доробок теоретичних засад моделювання виховної системи освітніх закладів різного типу [3; 4; 9; 13; 17; 22; 27; 30].

Під «педагогічним моделюванням» розуміють відображення характеристик існуючої освітньої системи в спеціально створеному об'єкті, який в даному випадку розглядається як модель. Під поняттям «модель» розуміється система, яка може бути уявна чи реальна, але при цьому вона відображає визначальні ознаки певного об'єкту, чи сукупності взаємо-пов'язаних об'єктів. Модель також можна визначити як умовну або матеріально-реалізовану систему, яка повністю чи частково відображає або відтворює об'єкт дослідження і здатна змінювати його [9; 15; 31].

Отже, модель нашої системи має відображати процес формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення саме в умовах освітнього округу.

Зважаючи на загальноприйнятую методологію, діяльність людини можна проектувати та відповідно керувати нею [10; 21; 32]. Тому в основу моделі професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітніх округів нами було покладено класичну модель діяльності людини.

У представленій моделі діяльності людини: діяльність – це здатність людини вносити в дійсність зміни (передбачувані результати), опосередковані ідеальним (метою); мета – це ідеальний мисленнєвий передбачуваний результат діяльності (мета визначає сукупність завдань, результатів діяльності на проміжних етапах, у конкретних сферах (напрямах) тощо; зміст – це те, що описується, зокрема застосування праці в певній системі; форма – це спосіб організації, існування змісту; метод – це спосіб практичної і теоретичної діяльності людини; спосіб досягнення мети; певним чином упорядкована діяльність; результат – це кількісні та (або) якісні зміни в об'єкті діяльності; кількість – це категорія, яка виражає зовнішню визначеність об'єкта: його величину, число, об'єм, ступінь розвитку властивостей, тощо; якість – це термін, що виражає сутнісну визначеність об'єкта, завдяки якій він є саме тим, а не іншим [22].

У своєму дослідженні О. Єжова зазначає, що виконання будь-якої діяльності, в нашому випадку профорієнтаційної, можна розглядати у часі за такими фазами:

- фаза проектування, де результатом є побудова моделі і планування її реалізації;
- технологічна фаза, у якій результатом є безпосереднє впровадження моделі;
- рефлексивна фаза, для якої результатом стає оцінювання ефективності запропонованої моделі та її корегування [9].

Функціональна модель професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітніх округів буде являти собою ознаки певної педагогічної системи.

Під «системою» у педагогічній науці розуміють виділену на основі окремих ознак впорядковану множину взаємопов'язаних елементів, що об'єднуються загальною метою функціонування і єдністю керівництва і виступають у взаємодії з середовищем як цілісна єдність [6; 11; 24].

Тому, даючи характеристику сутності функціональної моделі педагогічної системи формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення, ми розглядаємо її як педагогічну систему і виділяємо такі її основні ознаки: цілісність, взаємодія елементів, зв'язки та відношення, які зумовлюються її структурою.

Отже, педагогічна система містить в собі як характерні для будь-якої системи загальні ознаки, так і особливі, специфічні атрибути, притаманні лише їй. До таких загальних ознак системи можна віднести наявність зовнішньої цілісності, складну внутрішню побудову психолого-педагогічних взаємозв'язків тощо [1].

Специфічні атрибути педагогічної системи формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення розрізняються нами за особливостями їх функціонування, інформаційного рівня, внутрішньої структури у процесі її будови, при якому кожна з частин є, з одного боку, передумовою, а з іншого результатом впливу системи загалом [26].

Будь-які процеси, які відбуваються в конкретних умовах, у сукупності з цими умовами називаються системами, а системи, у яких здійснюється перебіг педагогічних процесів, називаються педагогічними, тобто ми можемо вести мову про педагогічну систему формування професійного самовизначення учнівської молоді [3; 9].

Означена педагогічна система має певні визначені функції:

- *навчальна*, яка спрямована на набуття учнівською молоддю знань про світ праці, про майбутню професію (зміст діяльності, вимоги до людини, професійно-важливі якості, потреба в ній на ринку праці), знання і адекватна самооцінка власних особливостей; розуміння перебігу процесу професійного самовизначення (наявність резервного і основного професійного плану, володіння алгоритмом їх самостійної корекції) (сукупність визначає рівень розвитку ознак, що відображає *пізнавально-рефлексивний критерій*);

- *виховна*, що спонукає особистість до саморозвитку і відповідно до самовиховання, самовдосконалення, самоствердження, саморегуляцію власної поведінки, сприяє розвитку навчальних, пізнавальних і професійних інтересів, наявність мотивації до навчання і допрофесійної підготовки, позитивне ставлення до побудови майбутньої професійної кар'єри (сукупність визначає рівень розвитку ознак, що відображає *мотиваційний критерій*);

- *розвивальна*, що здійснюється через формування позитивного ставлення до професійного самовизначення, спонукає особистість до саморозвитку професійно-важливих якостей, сприяє прагненню до перевірки своїх сил у процесі предметно-перетворювальної діяльності, яка має ознаки власне професійної (сукупність визначає рівень розвитку ознак, що відображає *процесуально-результативний критерій*) [9].

Запропонована нами функціональна модель педагогічної системи формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення розроблена на засадах особистісно орієнтованого, системного, компетентнісного та середовищного підходів [20].

Збереження цілісності є головною вимогою до створення будь-якої моделі педагогічної системи. Тому її компонентами мають бути, з одного боку, усі суб'єкти і об'єкти освітнього процесу: учні, педагогічні працівники, шкільні психологи, батьки, представники громадськості, а з іншого, вона має містити, мету, засоби діагностики, зміст і педагогічні засоби, науково-методичне забезпечення процесу формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення.

Ці структурні компоненти функціональної моделі (педагогічної системи) ми розглядаємо як відносно стійкі, логічно пов'язані між собою елементи, котрі виконують відповідно в її межах шість основних функцій, а саме, функціональну, гностичну, організаційну, конструктивну, комунікативну, проектну [26].

Тому компоненти педагогічної системи формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення нами об'єднано у блоки: концептуальний, процесуально-результативний, діагностичний та блок «керування».

Концептуальний – складають визначені нами наукові підходи та принципи до формування психологічного утворення особистості, що нами досліджується.

Провідною метою функціонування моделі є забезпечення професійного самовизначення особистості. Для досягнення поставленої мети для нами були сформульовані дві групи завдань. Перша, формування ставлень особистості до вибору професії, до майбутнього професійного становлення, до самоствердження у суспільстві. Друге, забезпечення процесу самореалізації особистості, а саме життєвого самовизначення та набуття у майбутньому професійної ідентичності.

Для дієвого виконати поставлених завдань необхідним є впровадження особистісно-орієнтованої парадигми освітнього процесу загалом, розробка особистісно-орієнтованих освітніх технологій, застосування рефлексивно-експліцитного методу у вихованні особистості. Побудовані на ідеях академіка І. Беха, вони визначають методи і техніки, які регулюють перебіг професійного самовизначення учнівської молоді, розкривають для кожної особистості індивідуальний вектор майбутнього, формулюють особистісні смисли, які детермінують конкретні етапи життєвого шляху особистості, напрями її майбутньої професійної діяльності й життєві орієнтації загалом [3].

До *процесуально-результативного* блоку увійшли зміст і засоби формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення, науково-методичне забезпечення формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення [9].

У змісті має бути відображено інформацію про структуру і зміст професійної діяльності людини, вимоги професії до людини, підходи до визначення особистістю власних

індивідуальних особливостей, містити опис технології організації індивідом власної життєдіяльності з метою підготовки до побудови майбутньої професійної кар'єри.

Відповідні педагогічні засоби мають забезпечити засвоєння знань, розвиток умінь та формування саморегуляції. Механізмом для застосування означених засобів є сприяння процесам самовдосконалення і саморозвитку особистості.

Діагностичний – визначає критерії, показники, рівні сформованості психологічного утворення особистості, що нами досліджується, з метою виявлення прояву результату та відповідного корегування діяльності усєї системи.

Роль так званого блоку «керування» виконує ресурсний центр професійної орієнтації учнівської молоді. Центр виконує задачі по забезпеченню профорієнтаційної діяльності суб'єктів освітніх округів та координації цієї діяльності.

У процесі формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення можна виділити напрями – нормативний, креативний, корекційний і прогностичний, які відповідають таким функціям: адаптації до суспільства, креативній функції, функції корекції та прогностичній [14].

Обговорення. Таким чином, в основу побудови функціональної моделі формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення нами було покладено взаємозв'язки структурних і функціональних її компонентів. За висновком С. Гончаренка, такий підхід спрямовується на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх у єдину теоретичну картину. Тобто визначення головних елементів, сторін, частин об'єктів цілісної педагогічної системи, їх специфіки і особливостей [6].

Тоді розгляд профорієнтаційної діяльності суб'єктів освітніх округів, як системного утворення дозволяє охарактеризувати сутність, взаємозв'язки і взаємозалежності основних їх елементів та встановити специфіку функціонування.

Спираючись на дослідження Г. Пустовіта, ми можемо стверджувати, що єдність освіти і виховання в будь-яких її проявах передбачає такі освітні цілі, які спонукають особистості до певного стану активності, який відповідає цілям єдності спонукальних і виконавських сил у діяльності і поведінці особистості [26].

Внутрішньою силою, що стимулює розумову діяльність, є ставлення до неї, тобто стан зацікавленості, відповідальності, радості та успіху, впевненості в досягненні результатів, тощо [18]. Однак їх функціонування, має і інше значення, оскільки проявляючись в діяльності, вони закріплюються і стають у кінцевому результаті якостями особистості [16].

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, провідним компонентом запропонованої функціональної моделі й важливим результатом її реалізації нами визначено зростаючу особистість як активного суб'єкта профорієнтаційної діяльності інших суб'єктів освітнього округу. Формування готовності учнівської молоді до професійного самовизначення відбувається як результат застосування запропонованого навчально-методичного забезпечення цього процесу, який розкривається через відповідний зміст та педагогічні засоби. Основними складовими в структурі громадянської компетентності нами визначено пізнавально-рефлексивний, мотиваційний та процесуально-результативний критерії, які розглядаються в органічній єдності. У своєму розвитку всі три складові взаємопов'язані, оскільки в характеристиці цього психологічного утворення вони розглядаються як єдине ціле, що дає змогу всесторонньо оцінювати результати профорієнтаційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьев В. Г. Проблема целостности в философии. Москва: «Мысль». 1984.
2. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем: проблемы и методы психолого педагогического обеспечения технических обучающих систем. Воронеж: «Издательство Воронежского университета». 1977.
3. Бех І. Д. Інноваційна стратегія у вихованні особистості. Вісник Харківського державного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер. Психологія. (Ред.) Л. М. Писисько. 2000. 4, 12-20.
4. Вербицька П. В. Теоретико методичні основи громадянського виховання учнівської молоді у загальноосвітніх навчальних закладах. (Дис. док. пед. наук). Київ. Інститут проблем виховання НАПН України. 2010.
5. Віднічук М., & Мельник Н. Освітні округи. Шкільний світ. 2010.

6. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник Київ: «Либідь». 1987.
7. Григор'єва О. В. Готовність педагогічних працівників до інноваційної діяльності в умовах освітнього округу. Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти: науково методичний журнал. Чернівці: «Черемош». 2012. 10, 16-24.
8. Гуцан Л. А., Морін О. Л., Охріменко З. В., Пархоменко О. М., Гриценко Л. І., & Ткачук І. І. Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу. (Монографія). (Ред.). О. Л. Морін. Харків: «Друкарня Мадрид». 2016.
9. Єжова О. О. Формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно технічних навчальних закладів. Монографія. Суми: «МақДен». 2011.
10. Загвязинский В. И. Методология и методика дидактического исследования. Москва: «Педагогика». 1982.
11. Ильина Т. А. Структурно-системный подход к организации обучения. Москва: «Знание». 1972.
12. Кірішко Л. М. Становлення системи науково методичної роботи освітніх округів. Завучу, усе для роботи. 2014. 5-6, 18-21.
13. Коберник О. М. Теорія і методика психолого педагогічного проектування виховного процесу в школі: навчально-методичний посібник. Київ: «Науковий світ». 2005.
14. Колесникова И. А., Борытко Н. М., Поляков С. Д., & Селиванова Н. Л.; (Ред.). В. А. Сластенина, И. А. Колесникова. Воспитательная деятельность педагога. Учебное пособие. Москва: «Академия». 2008.
15. Кремень В. Г. (Ред.). Енциклопедія освіти. Київ: «Юрінком Інтер». 2008.
16. Леонтьев А. И. Проблемы развития психики. Москва: «Изд.-во МГУ». 1972.
17. Лодатко Є. О. Моделювання освітніх систем в контексті ціннісної орієнтації соціокультурного простору. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. 2007. 112, 32-40.
18. Максименко С. Д. (Ред.). Основи загальної психології. Київ: «Пальміра». 1998.
19. Мельник Н. А. Управління освітнім округом: теоретичний аспект. Науково-методичний посібник. Рівне. 2012.
20. Морін О. Л. Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Зб. наук. праць. 2018. 22, 232-247.
21. Новиков А. М., & Новиков Д. А. Предмет и структура методологии. Мир образования. 2008. 1. Взято з: <http://methodolog.ru/>.
22. Осадчий І. Г. Основні засади функціонування територіальних освітніх округів в сільській місцевості. Директор школи, ліцею, гімназії. 2001. 5-6, 118-131.
23. Осадчий І. Г. Освітній округ: теоретико технологічні засади ефективного управління. Народна освіта. 2012. 3(18).
24. Панчешникова Л. М. О системном исследовании в методическом исследовании. Советская педагогика. 1973. 4, 71-80.
25. Проскурнін В. В. Організаційно педагогічні умови діяльності освітніх округів на регіональному рівні. Дис. канд. пед. наук. Луганськ. Луганський національний університет ім. Т. Г. Шевченка. 2008.
26. Пустовіт Г. П. Теоретико методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах. Монографія. Київ-Луганськ: «Альма матер». 2004.
27. Сафронова Е. М. Воспитательная деятельность в контексте личностного подхода в образовании. Педагогика. 2003. 3, 38-44.
28. Святенко О. Порядок створення та основні завдання освітнього округу. Практика управління закладом освіти. 2010. 11, 23-25.
29. Стилик В. Б. Організація науково методичної роботи з керівниками та педагогічними кадрами на етапі створення освітніх округів. Освітні округи як чинники модернізації регіональної системи освіти. Черкаси: «Вид-во ЧОПОПП». 2012.
30. Струманийський В. Концептуально структурний зміст виховання і виховної роботи в прогностичних проєкціях української наукової педагогіки. Педагогіка і психологія. 1994. 2, 124-127.
31. Штофф В. А. Моделирование и философия. Москва: «Наука». 1966.
32. Юдин Э. Г. Методология науки. Системность. Деятельность. Москва: «Эдиториал». 1977.

PSYCHOLOGY

МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ОРГАНИЗАТОРСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ

Кусаметова Г. К., к.п.н. доцент
Есенова Д. Н.

Казахстан г. Актобе
Актюбинский региональный университет им. К. Жубанова

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30042019/6482

ARTICLE INFO

Received: 18 February 2019

Accepted: 24 April 2019

Published: 30 April 2019

KEYWORDS

Organizational skills,
leadership,
techniques for the development of
organizational skills.

ABSTRACT

This article describes the organizational abilities of the individual as a set of qualities that help to organize the work of the team. Without which it is impossible to normal interaction within the team, even with the high professionalism of the head. The qualities of organizational abilities and skills and what they affect are discussed in more detail. This will allow us to understand what is paid more attention to, starting to self-development. It should be noted that it is impossible to improve the quality in one day, even if you make every effort.

Citation: Кусаметова Г. К., Есенова Д. Н. (2019) Metody Razvitiya Organizatorskih Sposobnostej. *World Science*. 4(44), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/30042019/6482

Copyright: © 2019 Кусаметова Г. К., Есенова Д. Н. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Многие люди, занимающие высокие должности, считают, что их подчиненные должны выполнять каждый приказ. Но, как правило, такие действия быстро приводят к потере авторитета, ухудшению психологического климата в коллективе. Руководителя перестают уважать, а специалисты теряют стимул качественно работать. Исправить ситуацию становится сложно, а текучесть кадров начинает расти. Все это ведет к снижению продуктивности работы, так как сотрудники, пытаются выжить, а не качественно выполнять свое дело и т.д.

Возмущение в коллективе можно подавить с помощью наказаний, угроз, психологического давления. Но это не сделает работу эффективной, так как будет держать каждого человека в напряжении и дискомфорте. Если же управляющий имеет высокие организаторские способности, таких проблем можно легко избежать, направив коллектив в нужное русло.

Кроме этого, человек с высокими организаторскими способностями обладает обширным кругозором, свободным от стандартов мышлением, эрудицией, инициативностью, а также упорством, устойчивостью к стрессовым ситуациям, готовностью учиться или же изменяться, умением предугадывать результат своей работы. Человек с хорошими организаторскими способностями — находка для организации! Организаторские способности личности — это набор качеств, помогающих организовать работу коллектива. Без этого невозможно нормальное взаимодействие внутри коллектива даже при условии высокого профессионализма руководителя. Как отмечают эксперты, способности могут быть не только врожденными, но и приобретенными, поэтому управленцы должны периодически посещать тренинги, вести работу над собой иными путями.

Нужно рассмотреть подробнее, какие организаторские способности и умения на что влияют. Это позволит понять, чему уделять больше внимания, приступая к саморазвитию.

Следует отдельно отметить, что невозможно улучшить качества за один день, даже если приложить максимум усилий.

Какие организаторские способности руководителя и на что влияют?

Первым пунктом выделяем авторитетность – это главное качество, которое в обязательном порядке должно присутствовать у руководителя. Нужно добиваться, чтобы распоряжения выполнялись без колебаний. Уверенный в себе руководитель, проявляющий сдержанность в общении с коллегами — лучший мотиватор.

Вторым пунктом можно выделить умение разрешения конфликтов. Организаторские способности включают в себя умение грамотно и быстро разрешать вспыхнувшие в коллективе конфликты, которые не исключены в компаниях разного типа. Правильно подобранные приемы воздействия на сотрудников позволяют сгладить острые ситуации, положительно повлиять на психологический климат и корпоративную культуру. Благоприятная атмосфера увеличивает эффективность труда, что должен помнить организатор.

Справедливость является важнейшей чертой для руководителя. К сожалению, многие руководители, напротив забывают о справедливости. Они руководствуются лишь личными симпатиями, выделяют сотрудников, к которым благосклонны. Это качество нужно активно развивать, отбрасывая на второй план дружеские отношения. Подчиненный обязан получать именно то, что заслуживает, а не бояться своего руководителя.

Организаторские способности также нельзя представить без контроля и строгости. Если у работника есть возможность не трудиться — он не станет прилагать лишние усилия. Лень со стороны подчиненных важно сразу пресекать, а сам руководитель просто обязан показывать им пример. Сотрудникам нужно в мягкой форме объяснить, что неповиновение повлечет за собой наказание.

Так, поощрение – качество которым должен обладать руководитель. Нельзя игнорировать заслуги подчиненных. Не важно как, лично или публично, но отмечайте их успехи. Иначе персонал потеряет мотивацию работать в полную силу. Хваля одного человека, весь коллектив стремится отличиться, лучше выполнять поручения и не нарушать трудовую дисциплину. Не обязательно поощрение должно быть материальным, ведь далеко не все начинают лучше трудиться, получая больше. Некоторые больше оценят личную похвалу, грамоту.

Наблюдательность и контроль – важное качество позволяющие быть хорошим руководителем. Нельзя считать хорошим организатором ту личность, которая не может своевременно отследить все процессы на производстве, проконтролировать сроки сдачи проектов и т.д. Чтобы все успевать, нужно руководствоваться четким планом, не отступать от него. Но это не означает, что руководитель обязан выполнять всю работу самостоятельно, ведь делегирование полномочий никто не отменял! Это никак не повлияет на организаторские способности профессии, но позволит снять лишнюю нагрузку.

Нельзя не отметить такое важное качество как умение планировать дела. Это касается не только руководителей, но и подчиненных. Каждый работник должен получать объем заданий, которые обязан выполнить к вечеру или за определенный срок. Например, коллективу ставится задача вывести организацию на новый уровень через шесть месяцев.

Один человек не в силах выполнить весь объем работ. В таком случае возникает путаница в делах, а качество выполненных задач или проектов будет желать лучшего. Самый разумный вариант — делегирование. Но для этого нужно развивать такие качества как наблюдательность и внимательность, чтобы сотрудники действительно работали. Каждое дополнительное занятие должно отмечаться словесным или материальным поощрением.

Одним из хороших качеств организатора является отношение к критике. Человек, спокойно относящийся к критике, не воспринимает все на свой счет. Слушайте подчиненных, оценивайте их мысли, идеи, возможные корректировки. Как отмечают эксперты, это может привести компанию к большему успеху. Пожалуй, эти организаторские способности нужно активно развивать в первую очередь.

Способности организатора включают умение отсеивать лишнее. Держите ситуацию под контролем, но не позволяйте вольностей. Дайте четко понять, что никто не может отнять время руководителя, если это не приносит пользу. Нужно ценить не только свое, но и чужое время. Но это не означает, что общение в коллективе должно сводиться только к рабочим вопросам.

Как развивать организаторские способности человека.

Организаторская деятельность трудоемка, она подразумевает умение работать в социально-экономических системах, учитывать эстетические, экономические отношения, оценивать профессиональные навыки и качества каждого члена коллектива, а также в умении формировать навыки коллектива как устойчивой и динамической системы.

Диагностика организаторских способностей человека выполняется с помощью методики КОС, которая была разработана Федоришиным и Синявским в двух формах с различающейся формулировкой вопросов — это КОС-1 и КОС-2. При ответе на них есть два варианта — «да» или же «нет». Методика активно применялась для выявления склонностей у студентов, но сейчас ее эффективность доказана в отношении взрослых.

При интерпретации результатов следует помнить, что тест на оценку организаторских способностей демонстрирует уровень склонностей в определенный период жизни. При наличии положительной мотивации, а также готовности человека развиваться, спустя время организаторские способности могут значительно усиливаться. Если выявлен низкий уровень способностей, нужно приступать к их развитию.

Развитие коммуникативных и организаторских способностей не только возможно, но и необходимо — особенно в случаях, когда установлен низкий уровень проявления КОС, выявленный по результатам теста. В противном случае это негативно влияет на жизнь, мешает реализоваться. Наиболее действенным способом развития является посещение тренингов или общение с коучем, но и самостоятельные занятия дают ощутимый результат.

Мы предлагаем следующие приемы для развития организаторских способностей:

- репетиции эмоций перед зеркалом — помогает правильно передавать чувства или скрывать их — в зависимости от конкретной ситуации;
- планирование дел в письменном виде — позволяет выработать привычку распределять время, реализовывать планы, а также избавляет от прокрастинации;
- пение — упражнение для адекватной передачи эмоций, когда человек задает себе вопросы, а отвечает на них, припевая слова;
- повышение коммуникабельности путем инициирования деловых, личных диалогов с подчиненными или просто знакомыми людьми.

Мы использовали в своей практике следующие упражнения для развития организаторских способностей:

Развивать коммуникативные и организаторские способности можно в любом возрасте при помощи несложных упражнений.

1. Упражнение «Пантомима». Поможет сохранить самообладание в любых ситуациях, научиться правильно передавать свое эмоциональное состояние. Итак, встаньте перед зеркалом и продемонстрируйте волнение, гнев, смех, иронию и т.д.

2. Упражнение «Желание». Поможет отработать навыки коммуникации. Для этого каждый член команды на листике записывает свое желание. Задача: убедить партнера выполнить желание, не говоря ни одного слова, после показать запись на листочке.

3. Упражнение «Выйди из скорлупы». Поможет обрести умение убеждать. Человек, слабо владеющий навыками коммуникации, становится посреди комнаты в круг. Задача партнеров состоит в том, чтобы убедить его выйти из круга. К примеру, пообещать что-либо взамен, процесс можно снимать на камеру.

4. Упражнение «Задай вопрос при помощи пения». Поможет обрести навык выражать эмоции. Компанию нужно поделить на 2 группы. Одна команда задает вопрос при помощи песни, вторая отвечает словами другой.

Организаторские способности нужны не только руководителям, а всем нам, поэтому развивая их, человек ощущает улучшение качества жизни, снижение напряженности. Результат будет замечен не сразу, ведь невозможно освоить новые навыки и отработать их моментально. Нужно проявить терпение и не бросать тренировки.

ЛИТЕРАТУРА

1. В.Н. Парахина, Т.М. Федоренко, Е.Ю. Шацкая. Теория организации. Учебник. – М.: 2017. – 360 с.
2. Шота Музенитов. Профилактика негативных явлений. – М.: LAP Lambert Academic Publishing, 2011. – 132 с.

ART

ФОРМУВАННЯ СТИЛІСТИКИ АРТИСТИЗМУ У САМОДІЯЛЬНОМУ ОРКЕСТРОВОМУ ВИКОНАВСТВІ УКРАЇНИ

Аспірант *Ірина Смірнова*

Україна, Суми, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30042019/6483

ARTICLE INFO

Received: 18 February 2019

Accepted: 24 April 2019

Published: 30 April 2019

KEYWORDS

artistry,
amateur performance,
orchestral performance,
amateurism,
collective music.

ABSTRACT

In the article by I. Smirnova, the problem of the formation of the style of artistry in the amateur orchestral performance of Ukraine and the functioning of orchestral collectives in the conditions of the formation of artistic amateur activities and in the educational work in Ukraine of the 20th and 3rd years of the 20th century is considered. The urgency of the work is due to the fact that the specificity of the formation of amateur orchestral performance in the Ukrainian musical culture of this period is not sufficiently studied, although it played a prominent role in the further development of domestic amateur collective music. The object of attention was the enlightenment movement in Ukraine in the first half of the twentieth century - one of the brightest phenomena of cultural life of that period.

Citation: Ірина Смірнова. (2019) Formuvannia Stylystyky Artystyzmu u Samodiialnomu Orkestrovomu Vykonavstvi Ukrainy. *World Science*. 4(44), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/30042019/6483

Copyright: © 2019 **Ірина Смірнова**. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Однією з помітних тенденцій сучасного українського мистецтвознавства є постійне розширення дослідницького простору, в контекст якого включаються нові проблеми, з'ясування яких вкрай важливе для подальшого розкриття потенціалу мистецької науки. В цьому контексті, в дослідницький простір все активніше входить проблема артистизму у сучасних музичних напрямках, генетично пов'язаних з розважальною сферою, тобто, масовою культурою.

Результати дослідження. Крім концертної діяльності професійних та самодіяльних музичних колективів, були поширені нові форми масової музичної роботи – періодичні музичні виставки, які знайомили відвідувачів з досягненнями української радянської музичної культури. Першу подібну виставку під назвою «7 років музичної культури на Україні» було відкрито в Києві. На виставці, яка тривала з 20 листопада по 8 грудня 1924 року, було експоновано нотні видання, музичні інструменти радянського виробництва, діаграми розвитку музичних самодіяльних гуртків і мережі музичних учбових закладів. Також протягом 13 вечорів на виставці виступали доповідачі та відбувалися концерти самодіяльних і професійних хорів, оркестрів, ансамблів, солістів. Такі виставки стали невід'ємною частиною усіх масових музичних свят.

Одним із засобів контролю стали щорічні огляди самодіяльних гуртків. В Харкові, з 1919 по 1934 рік столиці України, в 1927 році відбувся конкурс на кращого виконавця серед аматорів – гармоністів та міський огляд хорів, духових і народних оркестрів. Початок 30-х років характеризується піднесенням добробуту і культурного рівня життя трудящих України, здобутими на основі соціалістичної індустріалізації, успішного виконання першого п'ятирічного плану, ліквідації куркульства як класу на базі колективізації сільського

господарства. В цьому надзвичайно складному процесі державної, громадської і політичної перебудови постала потреба концентрації всіх мистецьких ресурсів республіки для як найповнішого використання їх з агітаційною метою. Для практичного здійснення мистецьких завдань розроблялись і розсилались на місця репертуарні й методичні матеріали, відряджались інструктивні бригади для допомоги художній самодіяльності. Локальні огляди в Києві, Харкові, Полтаві, Одесі, стали своєрідною перевіркою стану музичної самодіяльності окремих районів. Вони довели можливість такої перевірки в усій республіці.

Значний розквіт музичної самодіяльності та нових засад артистизму виконавців підготував ґрунт для організації огляду музичного мистецтва – Всеукраїнської музичної олімпіади. Музичне бюро розпочало підготовку до наступного перегляду самодіяльних музичних гуртків у 1930 році і проходила під гаслом: «Музику – на фронт соціалістичного будівництва!», «Музику – на боротьбу за вугіль, метал і транспорт!», «Музику – на боротьбу за 3 – й вирішальний рік п'ятирічки!» та під знаком мобілізації всіх засобів музичної самодіяльності на виконання цих закликів. Було організовано робітничі бригади для обстеження художньої самодіяльності культурних закладів. Головним підсумком перегляду стало рішення Всеукраїнської ради профспілок провести перевірку всього музичного процесу в Україні. Основне завдання полягало в перевірці стану музичної самодіяльності міст і сіл, запровадження нового актуального за тематикою репертуару, активізації мистецтва, зокрема музично – хорової самодіяльності.

Для поповнення репертуару учасників Всеукраїнської музичної олімпіади було оголошено конкурс на створення масових пісень, хорів, кантат, творів для оркестрів, духових, народних інструментів і ансамблів бандуристів. Слід зазначити, що серед конкурсних творів для духових оркестрів на олімпіаді прозвучали: «Перша перемога» Г. Дранека, «Марш Дніпровського полку» П. Козицького, марш «Комсомолец», «Масовий танець», «Урочистий марш» Б. Лятошинського, «Урочистий марш» В. Смекаліна. Обов'язковим для всіх духових оркестрів було виконання маршу П. Садівничого на тему української народної пісні «По той бік гора». За умовами конкурсу твори мали відобразити боротьбу за соціалістичну перебудову народного господарства, за індустріалізацію країни, колективізацію сільського господарства, за виконання промфінплану, ударництво, новий соціалістичний побут. За умовами олімпіади її учасники, крім показу повноцінного репертуару і майстерності виконання, мали прийти до Всеукраїнського огляду з високими показниками масової музичної роботи в робітничих і колгоспних клубах, на виробництві і у військових частинах. Ці показники враховувалися журі при остаточній оцінці виступів. Високий виконавський рівень кращих вітчизняних самодіяльних оркестрових колективів сприяв їх визнанню за межами України. В наслідок першої загальноміської музично-хорової Олімпіади ініціатори організаційної п'ятірки вийшли з ініціативою проводити і надалі вже за певним планом і методикою масові музично-хорові заходи. З їх ініціативи в листопаді 1927 року була скликана нарада з метою налагодження та поліпшення масової музичної роботи по клубах, школах, сільських будинках та інших організаціях. Наприкінці 1928 року Музичне бюро провело організаційну роботу по підготовці та проведенню 2–ї Музичної олімпіади. Завдяки діяльності Музичного бюро за рік значно збільшилась кількість учасників художньої самодіяльності. В 2-й Олімпіаді прийняли участь 2000 виконавців. Наприкінці Олімпіади виступили: об'єднаний хор (1000 виконавців, керівник – О. Брижаха), об'єднаний духовий оркестр (600 виконавців, керівник – П. Леонт'єв), об'єднаний оркестр народних інструментів (400 виконавців, керівник – В. Комаренко). Всі колективи показали неабияку злагожденість, дисциплінованість, розуміння творів, що виконувались. Під кінець виступив об'єднаний колектив під керівництвом композитора М. Вериківського, до якого увійшли всі учасники Олімпіади [1, с. 47]. В зазначений час в самодіяльних колективах була запроваджена учбово-виховна музична робота, яка в окремих випадках мала характер систематичного музичного навчання.

Для масової музичної освіти населення при Харківському музично-драматичному інституті організовуються загальнодоступні музичні курси. У Києві в 1928 році відкрилася робітнича консерваторія (ректор С. Тишкевич), такий же заклад був заснований в Харкові (його очолив О. Мартинсен). Нарада постановила створити при культвідділі ХОРПС'у Музичне бюро, яке вже у листопаді 1927 року розпочало свою роботу з обліку клубних музичних гуртків усіх типів та їх керівників. Вивчення стану музичної роботи було завершено організацією

перегляду самодіяльної музичної роботи, що мав за мету відібрати кандидатів на участь в окружному конкурсі Харкова хорів та оркестрів. Конкурс було проведено протягом 1928 року в приміщенні Харківського державного драматичного театру. Участь в ньому взяли 12 хорів, 8 духових оркестрів. Народно-інструментальне оркестрове виконавство було представлено 6 оркестрами народних інструментів. Переможцем конкурсу став оркестр клубу «Червоний міліціонер» під керівництвом М. Калініна. Другу премію поділили між собою оркестр клубу ім. Ілліча (керівник М. Юзефович), та оркестр Л. Гайдамаки при клубі «Металіст». Конкурсним твором для всіх оркестрів був «Танець маленьких лебедів» з балету «Лебедине озеро» П. І. Чайковського в перекладі для народних інструментів В. А. Комаренка. В квітні 1932 року робітничий домрово-балалаєчний оркестр Миколаєва, на запрошення Всесоюзної Центральної Ради профспілок, виступав у Москві під час ІХ з'їзду профспілок. Ці періодичні видання піднімали і болючі питання, наприклад якості репертуару. Музична самодіяльність потребувала значно більше репертуару у потрібній жанровій різноманітності, але можливості видавництва були перевищені. Наслідком таких публікацій став наказ від травня 1938 року Наркомунпросу України про організацію при всіх районах, міських і обласних бібліотеках відділів нотномузичної літератури. Преса піднімала питання і недостатності музичних інструментів, а також їх низької якості, яка заважала розвиткові інструментальної музики. З метою покращення якості інструментарію наприкінці 30-х років відбулися: Перша Всесоюзна виставка народних інструментів; Перший Всесоюзний конкурс майстрів і майстерень на краще виготовлення домр і балалайок. На 30-ті роки припадає інтенсивний розвиток самодіяльного оперного мистецтва. Розвиваються і народжуються нові оперні студії при Будинку вчених, клуби поліграфістів, клуби робітників держторгівлі. В Харкові при Будинку вчителя існували великий самодіяльний оперний колектив та симфонічний оркестр під управлінням І. Михайленко. При Будинку вчених діяв великий симфонічний оркестр з наукової інтелігенції під управлінням Каца. В Одесі при клубі швейної фабрики відкрилась перша робітничая опера при якій існував симфонічний оркестр під керівництвом К. Домінчена. Аналіз процесу розвитку музичної самодіяльності 1920-1930-х років показав, що за цей час вона набула масового характеру, збагатилася такими новими формами масової музичної практики, як дні музики, музичні виставки тощо, які сприяли формуванню артистизму оркестрового самодіяльного і професійного виконавства.

Висновки. Аналіз формування артистизму у діяльності оркестрових колективів у самодіяльній галузі зазначеного часу дозволяє дійти певних висновків. Суб'єктивним чинником культивування оркестрового музикування в межах самодіяльного руху в Україні в 20–30 роки ХХ століття була плідна професійна діяльність митців (Я. Полферов, П. Козицький, Г. Хоткевич, М. Радзівєвський), що зумовило специфіку функціонування очолюваних ними колективів, а, через це, і всього напряму виконавства. Побутування на Україні самодіяльних колективів, а саме оркестрів (народних, духових, симфонічних) мало велике значення для поширення музичної культури серед трудящих. Слід відзначити їх у популяризації класичного надбання, бо твори цього напряму складали основний відсоток репертуару. Естетика самодіяльного оркестрового виконавства ґрунтувалася на дореволюційних просвітніх принципах, тобто оркестрове музикування вважалося і більшовицькою культурною політикою дійовим засобом музичної просвіти пролетаріату. З іншої сторони колективне оркестрове виконавство відбивало тогочасний політичний курс на «колективізацію». Значне поширення в художній самодіяльності отримали традиційні для дожовтневого просвітнього руху народно-інструментальні та духові колективи. Чинниками їх популярності були: функціональність духових оркестрів, що виражалась в їх активному використанні підчас різноманітних мітингів та демонстрацій; придатність для таких складів революційного, здебільше маршового репертуару; широка популярність народних інструментів в першу чергу гармоніки та балалайки, які вважалися і пропагувалися як суто пролетарське музичне знаряддя; демократичність та нескладність у технічному засвоєнні репертуару для оркестрів народних інструментів, який складали здебільше ті ж революційні твори та елементарні обробки в основному на рівні гармонізації народної музики; епізодичність функціонування в художній самодіяльності симфонічних оркестрів пов'язана як із суто музичними (складність, у порівнянні з вдосконаленими народними та інструментами духового оркестру, технічного засвоєння струнно-смічкових та духових дерев'яних інструментів), так і з культурно-

політичними чинниками: цей різновид оркестрів, особливо перше десятиліття української влади, вважався пережитком буржуазного минулого.

Еволюція репертуарної політики в самодіяльній оркестровій сфері 20-30-х років ХХ століття в Україні, характеризується еволюцією від революційних творів та елементарних обробок народних мелодій до активного звернення, до класичного репертуару цьому сприяла діяльність керівників органів у самодіяльній галузі(товариства ім. М. Леонтовича, ХОРПС) які очолювали просвітні діячі з дореволюційним досвідом (М. Вериківський, П. Козицький, М. Радзівський, В. Комаренко). Діяльність провідних самодіяльних оркестрів народних інструментів мала значний вплив на формування вищої професійної освіти у народно-інструментальному виконавстві академічного напрямку: оркестр «МІК» – на специфіку початкової діяльності кафедри народних інструментів Київської консерваторії відкритої у 1928 році, Миколаївський самодіяльний оркестр народних інструментів – крім однозначного впливу на діяльність кафедри народних інструментів Одеської консерваторії, на створення в Миколаєві музичного училища.

REFERENCES

1. Гуменюк А. Українські народні музичні інструменти, інструментальні ансамблі та оркестри / А. Гуменюк. — К. : Радянська Україна, 1959. — 54 с.
2. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах / М. Давидов. — К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2005. — 419 с.
3. Имханицкий М. История исполнительства на русских народных инструментах / М. Имханицкий. — М. : РАМ им. Гнесиных, 2002. — 351 с.
4. Історія української музики : В 6 т. Т.4 : 1971-1941. — К. : Наук. думка, 1992. — 614 с.
5. Лі Шуай. Джаз в українському музичному виконавстві початку ХХІ століття. – автореф. канд. дис. за спец. 17.00.03 – муз. мистецтво. – Суми, 2019. – 20 с.
6. Ольховський Ю. Нарис історії української музики / Ю. Ольховський. — К. : Музична Україна, 2003. — 512 с.
7. Понікарова Л. Харківська академічна школа народно-інструментального виконавства / Л. Понікарова. — Х. : ВД "ІНЖЕК", 2005. — 76 с.

LEGAL AND POLITICAL SCIENCE

SHEVARDNADZE'S GEOSTRATEGIC CARAMBOLA

Henri Kuprashvili,

Doctor of Political Sciences, Professor,

Faculty of Law and International Relations of Georgian Technical University

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30042019/6484

ARTICLE INFO

Received: 17 February 2019

Accepted: 25 April 2019

Published: 30 April 2019

KEYWORDS

Geopolitics,
South Caucasus,
Armenia, Georgia,
Eduard Shevardnadze,
Mikheil Saakashvili,
Andranik Migranyan.

ABSTRACT

Search for Geopolitical Strategy for Georgia means finding a special road to a civilized future that will be in line with the country's historical and cultural specificity and uniqueness. After the unfavorable conditions, there was created a short but very profitable term implementing its geopolitical and geostrategic interests. Everything depended on the ability of the Georgian politicians, how much they would you be able to determine, understand and mobilize the situation. In this case Georgian diplomacy was appropriate. The government which was in a very difficult position soon clarified the situation and was able to use this chance as much as possible. Accordingly, the country received an impressive geopolitical dividend. Georgian diplomacy achieved great success in the geopolitical context. The factor of the President of Georgia, Eduard Shevardnadze, played a major role, he created a desirable background for Western politics in Georgia with his authority in world politics and great political activity.

Citation: Ірина Смірнова. (2019) Shevardnadze's Geostrategic Carambola. *World Science*. 4(44), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/30042019/6484

Copyright: © 2019 Ірина Смірнова. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

The essence of geopolitics for definition and achievement of political goals of the state lies on Spatial Factors. Geopolitics is a part of foreign policy of the state, the importance and quality of which are determined by both specific circumstances and situation. In addition, geopolitics can be defined not just by the foreign policy of the given state, as an objective attitude towards geographical location, but it can be determined as an objective attitude of the subject of international relations to the unity of material factors, which allows this subject to carry out control over space.

Currently space control is especially diversified, multilateral and developed in most cases, it can not be described in the direct military or political control categories. The results of civilization development (especially in the field of informatization and telecommunication technologies) gives you the opportunity to explore the entire new dimension of space and promises tremendous changes.

Global changes in the world testify, that the practical significance of geopolitics was actually revealed (even applied discipline - geostrategic formation) and certain real results were achieved, the processes in recent years proves this mentioned fact. According to Caucasus, Svante E. Cornell co-founder of the Stockholm Institute for Security and Development, Director of the Caucasus-Central Asia Institute of the US Research Center emphasizes: The Geopolitical Importance of Georgia "the importance of the Caucasus is not During Mongols and Temur-Leng, Russia, the Ottoman Empire and the Persian Empire, the Caucasus is still considered to be a place of "meeting" of East and West, North and South. It performs the role of a bridge or barrier between Europe and Asia, Russia and the Middle East... Caucasus, which from the beginning of the 19th century to the 21st century was under control of Russia, today slowly, but still persuaded to restore its positions on the international arena "...¹

¹ Svante E. Cornell. „The Raucous Caucasus“. *The National Interest*. Volume 12, Number 6, May 2, 2017. <https://www.the-american-interest.com/2017/05/02/the-raucous-caucasus/> verified 14.05.2018

Search for Geopolitical Strategy for Georgia means finding a special road to a civilized future that will be in line with the country's historical and cultural specificity and uniqueness. By the end of the 20th century after gaining independence, Georgia the geopolitical thinking began to revive in the state-minded part of the political elite. To get geopolitical dividends for the state started the following activities: bring out the country out of the chaos, state rebuilding, operated geopolitical advantages, attractive delivery to the world and so forth. One of the main directions of geostrategy was implementation of the idea of Georgian political and public figure Niko Nikoladze (1843-1928) and first president of Georgia Zviad Gamsakhurdia (1939 - 1993), according to which Georgia should become a corridor between East and West (Oil pipelines, gas pipelines, the modern variation of silk road, etc.) The newly born non-functioning state should gain a function, which would ensure its dignified state development in the world community and which would be necessary, attractive and acceptable for the world.

Despite the emotions caused by the declaration of independence and Russia's temporary confusion over the collapse of the Soviet Union, the current situation indicated, that Georgia had very little chances to separate from Russia at that moment. Russia had the closest relationship with Georgia. For Russia it was a major stronghold and strategically important region for centuries. According to Karl Marx (1818 – 1883), founder of scientific communism: Tbilisi was "Central Point of Russian Authority in Asia".¹

In the 90s of the 20th century, the political, socio-economic environment created in the country was not favorable for Georgia:

1. Georgia was not able to come out from Two hundred years close political, socio-economic and mental relations with Russia. Informally, Georgia was still under political and military influence of Russia (military bases, economic attachment, agent network, etc.)

2. The political unstable environment was clearly visible. The security services confronted with each other which aimed at seizing power. The Georgian political elite was divided into separate parties, which often created conflict of interests;

3. Civil war created political, socio-economic, psychological and lots of other problems

4. In the fields of international relations and diplomacy the newly created independent state had no experienced staff.

5. In Georgia's Russian special services created a strong network in which Georgia had unprotected environment.

6. In order to start a new life, compared with Georgia, both countries Azerbaijan and Armenia had better conditions. Azerbaijan had impressive rich natural energy resources (oil and gas). In many countries of the world Armenia had a politically and financially influential Armenian lobby. At the same time Georgia did not possess a fossil, lobby and had no function. Its role, meaning, purpose was not clear. In politically unstable Georgia there were going civil confrontation and war.

7. In addition to these factors, companies owning oil and gas pipelines were not interested in Georgia. The reason for this was the following fact: the shortest and cheapest way from Baku to Turkey went through Armenia. While in politically unstable and unpredictable Georgia, the same main road from Baku to Turkey was lengthened and was getting more expensive.

After the above-mentioned unfavorable conditions, there was created a short but very profitable term implementing its geopolitical and geostrategic interests. Everything depended on the ability of the Georgian politicians, how much they would be able to determine, understand and mobilize the situation.

The most important aspect of the development of foreign policy strategy is to evaluate its goals and objectives, capabilities and forces. Also important is to have specific understanding of the country as a subject in the relations with potential objects of this strategy. If there is no pragmatic approach and there is lack of emotional ambitions and wishes, the desired foreign policy results will not be achieved.

In this case Georgian diplomacy was appropriate. The government which was in a very difficult position soon clarified the situation and was able to use this chance as much as possible. Accordingly, the country received an impressive geopolitical dividend. In the transformation trends of world geopolitical basics, creating a new organization of the European space, geostrategic management headed by the USA, in Georgia's long-term strategy there exactly was defined position of the country with its historically relevant "balanced" type of diplomacy.²

¹ Marx K., Engels F. Works. Volume .11, M., 1958, p. 639.

² In this last concept considering policy that actively uses the principles from "foreign political realism": This is the way using old wisdom creatively, the weakened state has chance of survival if it has two or more strong neighbors" Georgian history testifies that this fact has played a crucial role in the survival of the country among the big nations.

What atmosphere was created and what was its profit, specifically in the fight for the geopolitical dividend of transit function?

Russia's enormous and invincible empire was suddenly destroyed which made the political elite was shocked and confused. For Georgia Boris Yeltsin's (1931 - 2007) period of presidency was favorable to certain aspects for Georgia. The most important aspect implied rivalry with Armenia for obtaining transit function. In the mentioned conditions Georgia had to obtain as much political benefits as possible. After Vladimir Putin came to power, the situation has changed drastically ...

Armenia had problems with Karabakh. This problem solving completely depended on Russia. It could not get involved in the global political processes initiated in the South Caucasus. The country was not able to pay proper attention to the struggle for geopolitical benefits. Since Armenia had a war with Azerbaijan, the country needed a neutral, loyal neighbor - Georgia.

The only way to have relations with Russia and the West was Georgia's strategic alliance with Russia and the West was the most important way to Armenia.

Azerbaijan. In the war for Karabakh Azerbaijan needed neutrality of Georgia due to the unstable situation around Nagorno Karabakh. At the same time, there were identified common interests with Georgia as well as created geopolitical challenges of the region. Accordingly the infrastructures of energy and transport became the most important for both countries (regardless of different religions and political vectors, etc.)

Turkey. Geopolitical thinking strengthened both the convergence of state interests and the interdependence. The oil pipeline and the traffic corridor turned out to be the potential creating a long-term co-operation for these two countries in the unstable South Caucasus. According to geopolitical confrontation caused by Karabakh, Turkey supports stability of Georgia as it own increasing economic and energy relationship. In this situation Turkey is considered to be Georgia's growing trade and investment partner increasing its own transit status¹.

The West (USA, EU). After the Soviet Union collapse, the West has been actively seeking routes of alternative, cheap and safe transportation for Central oil and gas reserves of Asia. In the early 90s, the main concern of the West was Eastern Europe, as it was an urgent and foremost task accelerating its integration with United Euro Atlantic space.

Since the middle of the 90s, the interest towards the South Caucasus region has been increased gradually. The Russia considered South Caucasus, to be the sphere of its own influence. The West was gaining and strengthening its positions carefully and gradually in different directions. For example, current programs and projects implemented by donor organizations (EU, World Bank, USAID, USA etc.), provided the country with financial support and investments enhancing its development process.

Iran. In the 90s Iran was less involved in Caucasian affairs and preferred to stay in the shadows due to various circumstances.

Despite the short geostrategic progress, the following several questions were still arised: how could nonfunctioning Georgia attract the West? How would it be able to increase its own interests in a complete unfavorable environment? How could Georgia overcome the barriers in such circumstances? In the mentioned situation, the Russian barrier looked incredibly insurmountable.

At this time, Russia had a very difficult period: the totally depleted economy, including both canceled famous big machine factories and poor raw material processing enterprises, destroyed agriculture, and the devalued rouble. Russia had become more aggressive. The country could not adapt with the demolition of the empire and still tried to tear down the ruins. For this reason, Russia used all means. For example, "Nezavisimaya Gazeta" published **Constantin Zatulin's** and **Andranik Migranyan's** project on Empire's new revival, entitled «CIS: the beginning or the end of history». Later it became **the government's policy document**². The authors pointed out that "... the situation in the post soviet space ... needed a special approach in the most effective organization of the post-Soviet space in accordance with Russia's interests. ... Otherwise Russia would win state reconstruction of former Soviet republics. Only active action (destabilization of the internal political situation in the regions where the anti-Russian and anti-intelligence forces were particularly active) could prevent the process ... These countries were going to leave Russia and become CIS's (Commonwealth of Independent States) fiction. The priority changes would give Russia a chance to revise the existing system of current agreements on the territorial separation of the

¹ From the early 90s, Turkey managed to develop two big projects - the Baku-Ceyhan Pipeline and the Baku-Arzum gas pipeline with Georgia, Azerbaijan and west governments

² Затюлин К. Ф., Мигранян А.М. СНГ: начало или конец истории. К смене вех. Независимая газета. 26 Марта 1997.

republics after the USSR collapse. Russia would also be able to ignore the principles of its territorial integrity, as well as increase the issue on space distribution.

At this time, the Kremlin had already developed many “currosive” mechanisms, including **Zatulín-Migranyan** according to which: “...Russia should actively support the reduction of the anti-Russian movement in Azerbaijan and Georgia and at the same time it should demonstrate its economic and military-political presence in Armenia. ...The country should immediately release the blockade upon Abkhazia ... We should support strengthening of the relationship between North and South Ossetia as well as encourage separatist tendencies in Adjara. In addition, we could indicate to Armenia that if Georgia would lengthen an anti-Russian line, Armenia would be able to unite de facto Akhalkalaki and Akhaltsikhe districts to Armenia, that would guarantee direct communication of Armenia with Russia. The threat of such a serious destabilization towards Georgia, demonstrating strength of Russia, would be the serious factor for the current Georgian leadership and they would be obliged to make steps forward¹.

In such a condition, the Kremlin excluded the existence of an alternative transit corridor through Georgia and struggled with all its forces to prevent its implementation. Russia was further more aggravated about the West's decision expanding NATO's "East" side. Despite the disconcertion caused by collapse of empire, Russia was still a superior state for Georgia. The Kremlin was against the creation of an alternate transit network. Therefore, the Kremlin used all the imperial, enormous resources (skilled diplomats, satellites, agent networks, media outlets, military bases, conflict regions, appointed ministers by Kremlin in strategic spheres, etc.). Even the Kremlin was not avoiding to make official statements: "in this way, the TRACECA project has been opposing to the federal national interests of Russia".²

At the same time, America's influential and financially powerful Armenian assembly, led by Van Krikorian, was actively working against Georgia's "oil and corridor policy". By the help of strong supporters, it tried to activate both the cheapest and the shortest routes through territory of Armenia.

In the period of global political disorder, even the "West" could not dare to interference in the spheres of influence of Russian Empire, which possessed strong nuclear weapons as well as was unpredictable and had nostalgies of old glory. According to this Georgia which owned no “big policy” appeared to be quite in a complicated situation. In this situation an experienced politician **Eduard Shevardnadze** (1928 - 2014) played an important role. World historical experience testifies, despite favorable and ideal geopolitical conditions, the state is not always able to use the chances given by history, if at the moment there is no large-scale state-minded politician. According to the history, in most cases such individuals have played a decisive role.³

Eduard Shevardnadze received a chance to use his experience, which he had obtained when he was the Minister of the Foreign Affairs of the Soviet Union. Eduard Shevardnadze also received a chance to show his knowledge of the nuances of the world's superior governments (unlike leaders of other small countries) named him “White Fox” as well as got an opportunity to satisfy his own ambitions as an independent politician, fully revealing the diplomatic potential in Georgian government which was filled with anarchy but still maintained independence (without obligations to Russian government). In almost hopeless situation and in the hardest conditions where the country was completely ruined and destroyed, under great political efforts, Eduard Shevardnadze still managed to bring out Georgia from chaos in the shortest possible time. He created necessary background for foreign policy administration.

The Kremlin had many mechanisms against destabilized and the “little Georgia”. The Russian political elite had already predestined Georgia as disbanding country. They considered that it was just a matter of time. The Russian special services were working in full force to destroy Georgia and Russian politicians were even drowsy in such circumstances. This situation was favourable for president of Georgia. Behind tactical fake loyalty Eduard Shevardnadze utilized multi-pronged approaches⁴.

¹ Затулин К. Ф., Миграция А.М. СНГ: начало или конец истории. К смене вех. Независимая газета. 26 Марта 1997.

² Кусов Олег. Шёлковый путь в Европу. Радио Свобода, 23 Апрель 2004. <https://www.svoboda.org/a/24196657.html> verified 22/06/2018

³ Davit Aghmashenebeli (David IV of Georgia; 1073-1125) used the opportunity given by history at the time when the forces and resources of the entire Muslim world watched attentively and were waiting for the result of the war with the Crusaders.

⁴ Shevardnadze intentionally designated Kremlin favorite ministers. Then, at the National Security Council sessions, he discussed "Secret" issues with them. It would be understandable if we recall his words: "it's easy for you to deceive the special services when you are working with your well-known (disclosed) agents." On this visible backdrop, Shevardnadze was invisible, but actively and efficiently employed a small group of staff in the US and European countries and he aimed to create a suitable background for the interests. At that time the South Caucasus was practically still considered to be a sphere of Russian influence.

Moscow considered that it had trapped the President of Georgia. Completely unexpectedly for the Kremlin, Eduard Shevardnadze was able to launch his own Georgian high-level international policy and started strategic management of Georgia's geopolitical interests.

In the hard times the current situation in the South Caucasus, the international situation and the reasonable use of the similar interests have been developed effectively by the Georgian president. Step by step, Georgia's interests in the international relationship system have been directed in the desired direction. Thereafter, opponents had to face completely new redistribution of forces which were created in the region. Even though this level of status was not reviewed in the foreign doctrine of friendly US government where advantage was given to Azerbaijan. For example, **Zbigniew Brzezinski** (1928 - 2017) in his famous work "Great Chessboard", noted that a new Eurasian political map would be able to identify both five main geostrategic actors and five geopolitical centers of the world. According to his opinion, five main geostrategic actors had included France, Germany, Russia, China and India and five geopolitical centers were "Ukraine, Azerbaijan, South Korea, Turkey and Iran, which were considered principal important geopolitical centers"¹. For the time being, the Western interest in the South Caucasus was especially focused on Azerbaijan, the oil-rich country, which in some cases intended to replace the unstable and undemocratic oil exporter - Russia.

Opponents which had created long term chaos intended to divide Georgia. Accordingly such actions were not excepted from an anarchic country. Thus, the Kremlin delayed reaction about changes in the balance of power in the region. This situation gave more opportunities of progress to geostrategy for Eduard Shevardnadze. Eduard Shevardnadze created a strategic union with president of Azerbaijan Heydar Aliyev (1923-2003)² who was an experienced politician. They gradually stepped forward.

On 8 March 1996, the Presidents of Georgia and Azerbaijan signed a agreement about construction and exploitation of pipeline in the west side ". Russia got blowed from the so-called " "Early" oil route, **Baku-Supsa** oil pipeline.

The above mentioned fact was followed by big oil pipeline (in Russia there was nervous, atmosphere, this fact was announced by its own mass media). On May 20, 2000, the Parliament of Georgia ratified a package of intergovernmental agreements on the **Baku-Tbilisi-Ceyhan** main export oil pipeline project. On October 18, the Georgian government and eight oil companies signed "Treaty of the Ownership of the Territory" and thus started the development of the pipeline project.

During Shevardnadze's administration began to work on the pipeline project of the **Shah-Deniz** (South Caucasus or Baku-Tbilisi-Erzurum). The work was continued by the following government.

On April 4, 1996, another big project was founded. At the highest level meeting of the Presidents of Georgia and Turkey, there was accepted a declaration about Construction and Design of "**Tbilisi-Kars**, Railway Line Connecting Two Countries".

Despite the presence of serious Armenian lobby and oil-rich "Brzezinski Baku", Georgia joined the Council of Europe earlier than Azerbaijan and Armenia.

"Silk road"³ strategy⁴ was still active which was supported by the congress of The United States⁵. European Union member states, Central Asia and South Caucasus began rapprochement.

In 1993 the technical assistance program of (TRACECA Transport Corridor Europe Caucasus Asia - Europe-Caucasus-Asia Transport Corridor) was created. It was initiated by the EU and aimed to develop transport corridor under the auspices of the East. On the March 17, 2011 General secretary of the The International Union of Motor Transport (IRU) **Martin Marmy** awarded **Eduard Shevardnadze** for his great contribution in the project developing silk road⁶.

¹ Brzezinski Zbigniew. Great chess board. Tb., P. "Artanuji", 2014, 336 p.p.

² President Heydar Aliyev has a special role in history of Azerbaijan. He restored the independence of Azerbaijan, established its position as a stable state, brought the country out of a permanent chaos and avoided a civil war. He dynamically developed all areas.

³ Shevardnadze Eduard. Great Silk Road. TRACECA. PETRA Europe-Caucasus-Asia Transport Corridor Eurasia common market. Political and economic aspects. Search. "Science", Tbilisi, 1999.

⁴ By the way, in September 1990, at one of the Conference held in Vladivostok Soviet Union Foreign Minister Eduard Shevardnadze posed the idea for a ten year program for the convergence of European and Asian continents. It also included the idea of transforming the historic silk road into a modern multifunctional traffic corridor. Its implementation became possible only after the disintegration of the USSR (Vashakmadze Marina, Silk Road. <https://www.magticom.ge/magazine/1999-2/1999-2-8-g.html> verified 04.06.2018).

⁵ Shevardnadze's speech at the UN General Assembly. "Republic of Georgia". # 253, 21 September 1999.

⁶ President of Georgia Eduard Shevardnadze. Official website of the President of Georgia <https://www.president.gov.ge/ka-GE/Eduard-Shevardnadze.aspx> Verified. 04.06.2018

During the presidency of **Heydar Aliyev** and **Eduard Shevardnadze** even the enemies of of Georgia **Zatulin-Migranyan** had to recognize the failure of Russian diplomacy in the South Caucasus: "Aliyev and Shevardnadze successfully continued their activities, and they rationally defeated Russian diplomacy. In over the past few years, especially since the Chechen war Russia completely lost as an initiative and orientation in the Transcaucasus. By coordination of their forces with both Western countries and Turkey, Georgia and Azerbaijan have achieved significant results in many directions (consolidation of regimes, oil superprojects, the decision of oil transportation via Georgia, the use of Russian diplomacy or the pressure on Armenia ...).

Due to the results of the policy of **Eduard Shevardnadze**, " as Absolutely unique figure in the post-Soviet space, " (Head of Washington National Center for National Interests **Dimitri Sims**; **Dimitri K. Simes**)¹ Georgia had claimed the status of a dynamic geopolitical center state. As he noted such status was not predicted even by **Zatulin-Migranyan**'s original prediction. For centuries Georgia" was naturally determined to be "centrifuge" because of its geographical environment. Geopolitics implies the influence of geoServis on the goals and interests of the state. As **Karl Haushofer** (1869 - 1946) said, geopolitics was the geographical mind of the state.

I the period of Georgian geopolitical geostrategic clutter the Armenian factor played one of the most important roles. Our small neighbors which owned talents, convenience, religioun , patriotism and enthusiasm for all of Armenia, many countries in the world have a large diaspora dedicated to the historic homeland and have the power to influence the power of these countries² (from 11 million Armenians, only 3.3 million live In the Republic of Armenia).

Armenians are distinguished by having a large and well-organized diaspora. Despite the different places of birth and the trajectory of diverse migration, most of them perceive Armenia as a historical homeland and have spiritual and financial relations with it. Diaspora has economic connection with the Armenian state (for eg tourism, money transfers, direct investments, transfers, etc.); Political ties (lobbying of state interests and intermediary services, etc.); charity and intellectual cooperation (exchange of technologies, experiences, and specialists; social, sports and cultural interaction, etc.

It is clear that in the modern international relationships diaspora is a resource base for effective policy. For Armenia Armenian World Diaspora is the force that affects international processes that can not only help in developing the positive tendency of the state and its economy, but also can significantly strengthen Armenia's positions on the international arena. Diaspora has economic connection with the Armenian state (for eg tourism, money transfers, direct investments, transfers, etc.); Political ties (lobbying of state interests and intermediary services, etc.); charity and intellectual cooperation (exchange of technologies, experiences, and specialists; social, sports and cultural interaction, etc. This is a special socio-cultural phenomenon with extraordinary political influence. According to the principles of the World Assembly of Armenia "the Armenian diaspora is today the most effective integrator of the national will, staff and ideological resources,"³ For example, many people write about the influence of the Armenian lobby. "American Armenians have a tradition of lobbying, experience and relevant organized groups are like the American Armenian Assembly⁴ and the Armenian-American Committee of Action". As American observers note, that only in California State, the Armenians are in all major structures of the state. In fact, the Armenian Diaspora has a great influence on the US Senate. The above mentioned is demonstrated by the fact that Armenia has reached the US support by imposing sanctions against the (amendment of 907) and despite the Azerbaijan's active objection it was left in force. In the meantime, Azerbaijan had its own oil, it had a very important role in US foreign policy.

Of course, Georgia is in the center of attention of the American Armenian lobby as well. As noted above, the Assembly of American Armenians leded by **Van Krikorian** worked actively against Shevardnadze's "oil and corridor policy". The third President of Armenia (2008-2018) **Serzh Sargsyan** awarded him with honorary order in 2017.⁵

¹ Simon Dimitri, Interfax, Tbilisi, 13.06.1998

² The Armenian diaspora includes about 7.7 million people in 80 states. The largest number of large communities is the following: the US - 1 ml., Russia - up to 2 ml, France - 500 thousand and so on.

³ Halmukhamedov A.M. The Armenian diaspora as a sociocultural and political phenomenon. Sociological studies, No. 2, 1999, p.58. http://ecsocman.hse.ru/data/827/136/1231/008_halmukhamedov.pdf verified 10.06.2018

⁴ The Armenian Assembly of America was founded in 1972 in Washington. Is the largest common national non-governmental organization and is committed to solve common Armenian problems.

⁵ Armenian Assembly Co-Chair Van Krikorian Awarded Armenia's Medal of Honor by President Serzh Sargsyan. Armenian Assembly of America. <https://armenian-assembly.org/2017/10/30/armenian-assembly-co-chair-van-krikorian-awarded-armenias-medal-of-honor-by-president-serzh-sargsyan/> verified 21.05.2018

Armenians had a stronger lobby in Russia¹. In this country they governed and handed a strong control in many directions of the internal part of the ideological and information spaces. By the way, **Sergey Lavrov**,² (1950; father of Tbilisi Kalantarov) famous international politician has an Armenian origin. The fact is that there is no sphere of state and public life, district or direction without people with Armenian origin. The Russian lobby was so strong that, for example, after the announcement of independence, Georgia was covered by an anti-Russian hysteria (only at the emotional level and not politically, as Georgians had no time as they were involved in a mortal struggle between each other) At the same time, Russian Armenians hidden under Russian patriotism were actively involved in the theoretical provision of Russian policy against Georgia's unity and statehood (for example, **Andranik Migranyan**), it is natural that in Russia Armenians were driven by Armenian interests. The sudden destruction of the great empire caused confusion of political elite.

The Russian foreign policy (orientations) and the experienced diplomatic school with great traditions seemed confused and paralyzed. It could not maintain the usual sustainability of the moment. In such circumstances, under the influence of the Armenian lobby, Russia's pro-Armenian orientation towards the South left behind in the of the Kremlin's policy for strategic perspective without substantial profitable dividends, moreover, they turned out to be in the geostrategic deadlock which became more clear in the future" Because of Kremlin's anti-Georgian political course, Russia will completely disrupt the Caucasus as a whole. Coincidence revealed in Armenian-Russian political interests soon reflected in the Abkhazian region and Armenians together with the Russian citizens fought against the territorial integrity of the Georgian state.³

Despite the powerful support of the strongest lobby in the world, by the end of the XX century, due to significant obstacles in geostrategy, **natural geopolitical pluses of the Armenia became minus**. Which is due to the factor of Karabakh. It is known that in 1988, during the "Perestroika" initiated by **Mikhail Gorbachev** (1931) in the Soviet Union, fighting for Karabakh was significantly activated.⁴ The Armenians tried to move Karabakh from Soviet Azerbaijan to Soviet Armenia. But the global political processes did not work in favor of the above mentioned project. On the contrary, after the Soviet Union collapse, Armenia could not fully utilize both its domestic and foreign advantages. The Karabakh conflict erupted in the full-scale war in the early 1990s. Regardless of the official ceasefire agreement signed in 1994, military confrontation has been continued in the region. As it was mentioned, **Armenia declared its independence with problem of Karabakh. Solution of the problem linked Armenia to Russia. Consequently, Armenian foreign policy has been handed down to the wings**. In the Russian orbit, it turned out to be far distanced from pro-western political space. The conflict with Azerbaijan had worsened unfriendly situation with Turkey. In such circumstances, Armenia did not pay proper attention to the struggle for both involvement of global geopolitical processes in the South Caucasus and the utilization of maximum geopolitical benefits.

Thus, Georgia, which was recognized by many of the international subjects and researchers, turned out to be a center of Eurasian regional power. Now the country has created certain possibilities developing both its own geopolitical interests in foreign policy and the interests of its partner countries. The possible combinations of these means will further diversify if this trend of development will not be prevented by the sharp (non-logical) aggravation of the international situation and the domestic political and economic situation in Georgia. As it was noted, Georgia had to pass through "barbed and narrow way" and only after these difficulties Georgia has obtained this above mentioned "unexpected" geopolitical status.

After the announcement of independence, (Russia was confused with the unexpected defeat of the Empire, Armenia was in the fight for the geopolitical benefit of Karabakh's problem) if the Georgian political elite did not use the situation, if it did not act effectively and did not create attractive background for the foreign policy of the West, Georgia would not be able to claim status of the first rank transit country. It can be said that the political role of **Eduard Shevardnadze** and his successful policy (which was based on the principle of "measure twice and cut once") was extremely

¹ Zakaryan Nairi. The Armenian diaspora announced the creation of a new consolidating organization. Armenian Museum of Moscow and the Culture of Nations, 2018. <https://www.armmuseum.ru/news-blog/2018/5/7/--3> verified 10.06.2018

² In 1994-2004 Sergey Lavrov was a permanent representative of the Russian Federation in the United Nations Security Council, and he is the Foreign Minister of the Russian Federation since 2004 till now.

³ This tone does not mean that the author is against Armenia. Armenians, their history and talents deserve great respect, they acted in the interests of their homeland and it could not be otherwise. (Although it is impossible to forget the bloody crime of Abkhazia in relation to Armenians).

⁴ By the way, "the emotional patriotism", not dominated by the Georgians, but also politically harmed Georgians.

important. **Otto von Bismarck** (1815 - 1898) said: "Politics is the art of this possibility." According to these words **Eduard Shevardnadze** managed to use this opportunity as much as possible. As it was noted, the process would have been harder for Georgia to fight for this function with Putin's reinforced Russia at the back of the passive West. So the systematic but rude, irrelevant heroic-back policy of further President **Mikheil Saakashvili**¹ and the non-systematic and passive foreign-policy style of the Georgian Dream government, as well as the redistributed forces of the world, resulted the fact that Georgia obtained high quality dividends.

Even **Zbigniew Brzezinski** recognized the fact that "Georgia became a reliable partner of the United States as well as represents an example for the entire region". He also also noted: "Both President **Eduard Shevardnadze** and Georgia give us a clear example of how to fight for the independence of the country".²

REFERENCES

1. Armenian Assembly Co-Chair Van Krikorian Awarded Armenia's Medal of Honor by President Serzh Sargsyan. Armenian Assembly of America. <https://armenian-assembly.org/2017/10/30/armenian-assembly-co-chair-van-krikorian-awarded-armenias-medal-of-honor-by-president-serzh-sargsyan/> verified 21.05.2018.
2. Brzezinsky Zbigniew. Great chess board. Tb., P. "Artanuji", 2014, 336 p.p.
3. Halmukhamedov A.M. The Armenian diaspora as a sociocultural and political phenomenon. Sociological studies, No. 2, 1999, p.58. http://ecsocman.hse.ru/data/827/136/1231/008_halmukhamedov.pdf verified 10.06.2018.
4. Кусов Олег. Шёлковый путь в Европу. Радио Свобода, 23 Апрель 2004.
5. Marx K., Engels F. Works. volume .11, M., 1958, p. 639.
6. President of Georgia Eduard Shevardnadze. Official website of the President of Georgia <https://www.president.gov.ge/ka-GE/Eduard-Shevardnadze.aspx> Verified. 04.06.2018.
7. Shevardnadze Eduard. Great Silk Road. TRACECA. PETRA Europe-Caucasus-Asia Transport Corridor Eurasia common market. Political and economic aspects. Search. "Science", Tbilisi, 1999.
8. Shevardnadze's speech at the UN General Assembly. "Republic of Georgia". # 253, 21 September 1999.
9. Simon Dimitri, Interfax, Tbilisi, 13.06.1998
10. Svante E. Cornell. „The Raucous Caucasus“. *The National Interest*. Volume 12, Number 6, May 2, 2017 <https://www.the-american-interest.com/2017/05/02/the-raucous-caucasus/>verified 14.05.2018.
11. Vashakmadze Marina. Silk Road. <https://www.magticom.ge/magazine/1999-2/1999-2-8-g.html> verified 04.06.2018.
12. Zakaryan Nairi. The Armenian diaspora announced the creation of a new consolidating organization. Armenian Museum of Moscow and the Culture of Nations, 2018. <https://www.armmuseum.ru/news-blog/2018/5/7/--3> verified 10.06.2018.
13. Затулин К. Ф., Мигранян А.М. СНГ: начало или конец истории. К смене вех. Независимая газета. 26 Марта 1997.

¹ However, we should say that during the presidency of Mikheil Saakashvili, a strategic dividends were found to be the key for both "occupation" and "occupied territories" : the status quo set by Moscow in Abkhazia and Tskhinvali regions was under Russian power. The central government of Georgia and "governments" of the separatist regions were perceived to be part of the conflict for the international community, and Russia was an international peacekeeper and without its permission nobody could act in these regions. There was no chance to resolve the existing conflict objectively. The totally unprofitable status quo for the Georgia was changed after Russia's aggression in August 2008. Russia is no longer an intermediary and peacekeeper as it is already a part of the conflict. Unlike previous periods today, for the world Abkhazia and Tskhinvali regions are parts of Georgia occupied by Russia.

² See, newspaper "Republic of Georgia", # 186, 14.07.1999.

ELECTRONIC MUNICIPALITY AS THE SELF-GOVERNMENT REFORMATION ELEMENT

Doctor of Public Administration, **Manvelidze I.**

Doctoral student of Public Administration, **Tebidze M.**

Georgia, Batumi, Associate Professor of Batumi Shota Rustaveli State University

Georgia, Tbilisi, Georgian Technical University

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30042019/6485

ARTICLE INFO

Received: 28 February 2019

Accepted: 20 April 2019

Published: 30 April 2019

KEYWORDS

electronic government,
municipality,
governance,
reform,
government.

ABSTRACT

There still exist some problems regarding municipality transparency provision, public engagement in political communication and municipality service transparency in Georgia. Unfortunately, local government bodies lack special skills and techniques to build up transparent and effective relationship with citizens.

Citation: Manvelidze I., Tebidze M. (2019) Electronic Municipality as the Self-Government Reformation Element. *World Science*. 4(44), Vol.3. doi: 10.31435/rsglobal_ws/30042019/6485

Copyright: © 2019 **Manvelidze I., Tebidze M.** This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Introduction. Our research clearly demonstrates that having efficient public administration is impossible without electronic governance and extreme attention is paid to its implementation in Georgia. Despite the fact that many things have progressed in the prism of electronic governance, implementing innovative e-governance solutions remains a challenge for Georgian public institutions, particularly for municipalities.

Research has been conducted based on systemic, structural-functional, institutional, sociological, interactive, comparative-analytical methods. Application of different types of methods enabled us to thoroughly study electronic communication practice of municipal establishments. For instance, through the help of comparative-analysis we managed to perceive the research object in total and point out its focal characteristics. So, we have studied Georgian e-governance on the level of central, regional and local government. Through the institutional analysis we have studied the local government as the political institute in line with other institutes. As for the functional analysis, it greatly contributed us to determine what is the function and purpose of local government bodies. Comparative method has been used in order to make the comparative analysis of local self-government electronic relation strategy and as a result, institutional unification tendency of communication with public of local government bodies' have been revealed.

Research results. Public engagement in local government service is one of the most discussed topics in Georgia. It takes significant place in self-government reformation process. Moreover, implementation of new systems, particularly e-governance is highly valued in our country. Nevertheless, many things have advanced in the prism of electronic governance, implementing innovative e-governance solutions remains a challenge for Georgian public institutions, especially for municipalities. Unfortunately, municipalities and public institutions have demonstrated significant gaps in regard with public engagement and using new tools of e-participation and electronic transparency [5].

In the period of local government reformation, it is heavily important to enhance the pace of informatization development on the local level. Significance of new informatization tools towards coping

with different challenges must not be neglected. For example, it is crucially important to implement information technologies not only in direction with information, accounting-statistical task solutions but with interactive task solutions as well. Municipal websites should not only provide with information but ensure public engagement in municipal activities too, which also implies more transparency of local government bodies and active involvement of citizens in decision making process [6].

On the modern stage, exactly electronic municipality represents the information and communication system of self-government bodies, providing all pertinent conditions for making efficient and result-oriented decisions. Undoubtedly, electronic municipality must be studied in line with municipal services, whether the business operations at work are effectively conducted or not and what is the relationship between the service personnel and outer agencies.

Implementing of electronic municipality and the utilization of modern technologies in municipal management facilitates to create the electronic service infrastructure, replace paper work with electronic service, improve the cooperation of local government with community and increase public awareness of e-services.

«Electronic municipality» deals with the municipal service provision for citizens and organizations through the internet. Nowadays, municipalities provide their services by applying information and telecommunication technologies, including e-governance portal, community centers and self-government agency websites [4].

The political and administrative system of local government is closely linked to public engagement. Specific characteristics which make municipalities special must be met by all municipalities in general, conditions include administrative borders, administrative centers, overall settlement, representative and executive bodies of elective self-government, property, budget-including incomes, all above mentioned things must be developed in legal-organizational form by public law legal entity [2]. Currently, the role of information communication technologies is extremely important, as it aims at strengthening the public services and their collaboration with citizens and various establishments [3]. From time to time, government approaches towards e-governance has changed- if its main function concerning government reformations in the past was solely to inform citizens, nowadays, its main challenge is to increase public participation in public policy.

In local government execution, Georgian local self-government legislation recognizes the following forms regarding public engagement:

- A) settlement general meeting;
  - B) Petition;
  - C) Civil Advisory Board
  - D) Participation in municipality council and municipality council committee meetings;
  - E) Report hearing concerning the conducted activities by the municipality mayor and municipal council member [1].
- After municipality portal examination, it has been revealed that from the angle of electronic communication in comparison with previous years portals have become complicated and communication with community has experienced regress.

After exploring some gaps and challenges we have developed electronic system concept by the name of “My municipality”, which is based on web-technologies and its working principle is demonstrated on figure#1.

Users can be connected with municipality web-portals through web-browser, it makes the identification/registration/authorization of the user according to his/her unique code and password. Users passing the registration automatically get connected with the server and with database respectively, enabling them to apply different modules or sub-modules pursuant to their privileges and what is more, information sensitivity and file system security will be totally preserved.

All type of information is included in database:

- * Making applications electronically;
- * Surveillance on application current status;
- * Notification-advice / consultation on the gaps, problems in the municipality etc;
- * Internal communication with municipal personnel;
- * Information exchange and dissemination among active users via E-mail or SMS;
- * Conducting surveys, referendum, informing citizens about social assistance etc;
- * Will of employment and creating CVs;

* Video monitoring, in case of additional registration, citizen has to be able to watch out sessions in live;

* E-engagement platform provision, discussion forum provision aiming at development of public-political culture between citizen and municipality;

Citizens and local government personnel who have been registered in the database represent the users of the program and have access to certain actions. For instance: To write applications electronically- citizen will be registered with his/her ID number and address, afterwards, he/she will be provided by different services by the local government body. These services include the following: citizen will be able to apply to municipal council electronically to recognize his/her property right, on the other side, municipal personnel/responsible person owns the right to confirm the application and prescribe it to specific service. What is more, citizen can stay at home and at the same time electronically watch out the stages and outcomes of application discussion.

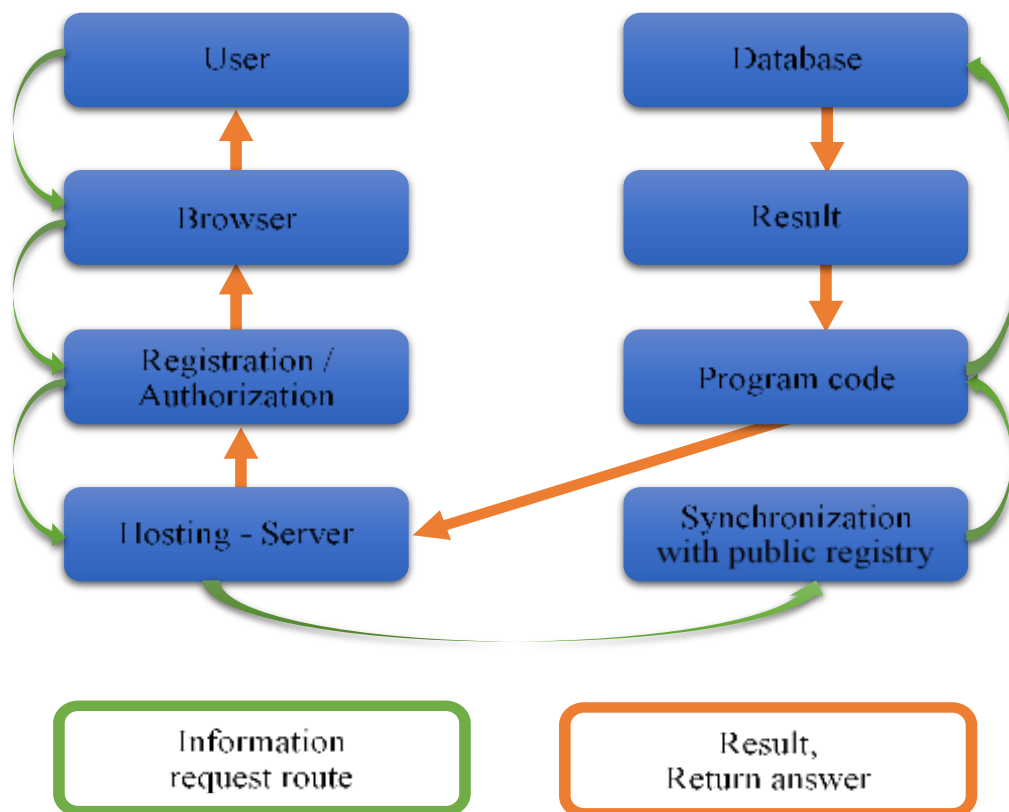

Fig. 1. «My municipality»

Conclusions. The concept of «Electronic municipality» will greatly contribute to the reduction of bureaucratic processes, save human resources and optimize management structures, strengthen personnel motivation, simplify communication, monitor information exchange, produce statistics in simple ways etc. Realization of e-governance on self-government level will be effective in case if its implementation deals with not only electronic transparency and e-service but e-administration, e-engagement, e-governance etc.

REFERENCES

1. Organic Law of Georgia Local Self-Government Code <https://goo.gl/R6kwvf>
2. Murgulia V. Public engagement in local government implementation. Tbilisi. 2018
3. Nafetvaridze V. (2014). E-Governance implementation in Georgia Tbilisi: Universal.
4. Shevandrin A. V. «Electronic Municipality» as the prospective model for effective local governance», 2011.
5. Manvelidze I., Iashvili G., Phartenadze G., Katamadze G., Development of electronic governance as an element of reforming state governance according to the Adjarian example, 18th International Conference on E-commerce, E-administration, E-society, E-education and E-technology, 2016, p. 822 - 823
6. Manvelidze I., Iashvili G., Regional Problems of Electronic Governance in Autonomous Republic of Adjara, 18th International Conference on e-Democracy, e-Government and e-Society, 2016, p. 1898

WORLD SCIENCE

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws

№ 4(44)

Vol.3, April 2019

MULTIDISCIPLINARY SCIENTIFIC EDITION

Indexed by:

RS Global

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Academia.edu
share research

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
eLIBRARY.RU

Google
scholar

**BIBLIOTEKA
NARODOWA**

CiteFactor
Academic Scientific Journals

Passed for printing 25.04.2019. Appearance 30.04.2019.

Typeface Times New Roman.

Circulation 300 copies.

RS Global Sp. z O.O., Warsaw, Poland, 2019

Numer KRS: 0000672864

REGON: 367026200

NIP: 5213776394

<https://ws-conference.com/>